

Konjunkturläget våren 2015

De senaste rapporterna från ÅSUB

2011:1	Där kärnkompetens och kunskapsekonomi möts
2011:2	Konjunkturläget våren 2011
2011:3	Nordisk-baltisk sjöfart 2011. Föregångare och eftersläntrare i sjöfartspolitiken
2011:4	Utvärderarnas rapport 2010. Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland för perioden 2007-2013
2011:5	Arbetsmarknadsbarometern 2010
2011:6	Undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk samt spelvanor år 2011
2011:7	Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn hösten 2011
2011:8	<i>The significance of duty-free sales on board ferries to the transnational transport system in the Baltic Sea Region</i>
2012:1	Konjunkturläget våren 2012
2012:2	Arbetsmarknadsbarometern 2012
2012:3	Utvärderarnas rapport 2011. Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland perioden 2007-2013
2012:4	Frivilligarbetet inom det åländska föreningslivet -samhällsekonomiska och kvalitativa effekter
2012:5	Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn. Hösten 2012
2012:6	Små företags kapitalförsörjning på Åland. Behövs offentligt riskkapital?
2012:7	Uppföljning av landskapsandelsreformen 2008
2012:8	Medborgarundersökning: Mariehamn 2012
2013:1	Konjunkturläget våren 2013
2013:2	Utvärderarnas rapport 2012. Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland perioden 2007-2013
2013:3	Arbetsmarknadsbarometern 2013
2013:4	Utbildningsbehov och arbetsmarknad 2025
2014:1	Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2013
2014:2	Konjunkturläget våren 2014
2014:3	Utvärderarnas årsrapport 2013 LBU 2007-2013
2014:4	Finansieringen av kommunernas socialtjänst
2014:5	Arbetsmarknadsbarometern 2014
2014:6	Ålänningars kultur- och fritidsvanor
2014:7	Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer
2014:8	Förhandsutvärderingen av Ålands europeiska strukturfondsprogram 2014-2020
2014:9	Att leva och bo som inflyttad på Åland. Utomnordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv

Förord

ÅSUB utarbetar på uppdrag av Ålands landskapsregering en konjunkturrapport per år för hela den åländska ekonomin. Föreliggande konjunkturrapport gäller den åländska ekonomin som helhet och syftet är framför allt att förse landskapsregeringen med aktuellt ekonomiskt underlag för pågående och kommande budgetarbete.

Ett annat syfte är att förse övriga delar av den offentliga sektorn, näringslivet och allmänheten med utfalls- och prognosdata över den makroekonomiska och branschspecifika utvecklingen och annan kvalificerad information om det dagsaktuella läget inom den åländska ekonomin.

Bedömningen inleds med en kortfattad genomgång av det internationella konjunkturläget inklusive en utförligare analys av Ålands närmarknader i Sverige och Finland. Analysen baseras i huvudsak på nationella och internationella konjunkturbedömningar och ekonomiska data som publicerats under årets första kvartal.

Analysen av läget inom den åländska ekonomin har sammanställts på basen av en under februari-mars besvarad konjunktur-enkät som skickades ut till ett stort antal representativt utvalda företag. Enkäten gäller företagets syn på sin egen situation och det allmänna konjunkturläget fram till början av 2016.

Förutom enkätsvaren utnyttjas även uppgifter från mervärdeskatteregistret om näringslivets omsättning och löneutbetalningar som underlag för tidsserieanalyser och som indikationer på konjunkturlägets genomslag inom det åländska näringslivet. Övriga indikatorer såsom valutakurser, räntenivåer och inflationen har också studerats. Arbetsmarknadsläget behandlas endast översiktligt i denna rapport. Istället ges en särskild prognos för hela den åländska arbetsmarknaden

i rapporten Arbetsmarknadsbarometern 2015, som beräknas utkomma i början av juni 2015.

Det är viktigt att klargöra att bedömningen i huvudsak inte sträcker sig längre fram i tiden än till början av nästa år.

I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt berörda avdelningar inom landskapsregeringen även bistått med branschspecifik konjunkturinformation och annan värdefull hjälp.

Richard Palmer har ansvarat för det övergripande arbetet med denna konjunkturöversikt, liksom produktionen och utformningen av föreliggande rapport.

Jouko Kinnunen har bidragit med grundberäkningarna för BNP-prognoserna och bearbetning av löne- och momsregisterdata. Han har dessutom bidragit med jämviktsmodellkörningar och är medförfattare till det avslutande kapitlet om den åländska ekonomin fram till 2020.

Johan Flink har bistått med grundläggande datainsamling och bearbetning, samt med avsnittet om den offentliga sektorns ekonomi.

Bedömningen är i huvudsak gjord under mars i år, och bygger på information tillgänglig till och med slutet av denna månad. Det innebär att vi exempelvis inte har haft tillgång till de uppgifter som publiceras i det finländska finansministeriets kommande prognos, som brukar offentliggöras kring månadsskiftet mars-april.

Mariehamn i april 2015

Katarina Fellman
Direktör

Innehåll

Förord.....	3
Innehåll	5
Figurförteckning	7
Tabellförteckning.....	8
Sammanfattning.....	9
1. Internationell överblick	11
1.1 En splittrad global ekonomi.....	11
1.2 Oljepriset	11
1.3 Inflation och räntor	12
1.4 Läget för den internationella sjöfarten	12
1.5 USA	13
1.6 Ljusglimtar i eurozonen	13
1.7 Japan, Kina och Indien	13
1.8 Ryssland och Latinamerika	14
2. Finland	14
2.1 BNP-tillväxten svagt positiv i år	15
2.2 Inflationen fortsatt låg.....	15
2.3 Arbetslösheten och hushållen	15
2.4 Den offentliga ekonomin	16
3. Den svenska ekonomin	16
4. Den åländska ekonomin	17
4.1 BNP-tillväxten	18
4.2 Arbetslösheten	19
4.3 Befolkningsutvecklingen.....	20
4.4 Inflationen	20
4.5 Hushållen.....	21
4.6 Inresande och sjöfarten.....	21
4.7 Den offentliga sektorns ekonomi	23
5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet	25
5.1 Framtidsutsikterna inom primärnäringsarna	27
5.2 Livsmedelsindustrin	29
5.3 Övrig industri	30
5.4 Vatten och el	31
5.5 Byggsektorn	31
5.6 Handeln	32

5.7 Hotell- och restaurang.....	33
5.8 Transportsektorn.....	33
5.9 Finans och försäkring.....	35
5.10 Företagstjänster	36
5.11 Personliga tjänster.....	37
6. Den åländska ekonomin fram till 2020	37
6.1 Arbetskraften, arbetsmarknaden och den åldrande befolkningen	38
6.2 Investeringar, produktivitet-utveckling och branschernas tillväxtpotential.....	40
6.3 Kontinuitet och förändring inom sjöfarten	41
6.4 Hushållen och den offentliga sektorn	42
Referenser	44

Figurförteckning

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2013-januari 2018.....	11
Figur 2. USA:s, Euroområdet, och Sveriges centralbanksräntor januari 2012-mars 2015.....	12
Figur 3. Baltic Dry Index januari 2012 - mars 2015 (Index basår 1985 = 1 000).....	12
Figur 4. Konsumentförtroendeindex (CCI) för USA, januari 2013 - mars 2015.	13
Figur 5. BNP-tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2009-2017.....	15
Figur 6. Konsumenternas framtidstro i Finland, Sverige och euroområdet, januari 2013-mars 2015.....	16
Figur 7. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2013 – mars 2015.....	17
Figur 8. BNP-tillväxten 2000-2017 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2000=100.....	18
Figur 9. Offentliga och privata sektorernas volymtillväxt 2007-2016.....	18
Figur 10. Den öppna arbetslösheten, månadsvis 2013, 2014 och januari-mars 2015.....	19
Figur 11. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2013, 2013 och januari-mars 2015.....	19
Figur 12. Öppen arbetslöshet 2000-2016.....	20
Figur 13. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2008-2014. Antal invånare, index år 2008=100.....	20
Figur 14. Inflationen på Åland januari 2011-februari 2014. Prognos till och med 2016.....	20
Figur 15. Omsättningstillväxten i handeln. Årlig tillväxt 2011-2015 (löpande priser).....	21
Figur 16. Inresande till Åland 2000-2014.....	21
Figur 17. Priset på lågsvavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) 2014- 2015.....	22
Figur 18. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (<i>Worldscale</i> TD7) januari 2012-mars 2015.....	22
Figur 19. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår, (EUR 1 000, löpande priser) 2007-2016.....	24
Figur 20. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat, (1 000 euro) 2007-2015.....	25
Figur 21. Omsättningens tillväxt och konjunkturbarometerns förväntningar för hela det privata näringslivet, jan. 2008- jan. 2016.....	25
Figur 22. Lönernas och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2006- mars 2015 (Index, 2002=100). Löpande värden.....	26
Figur 23. Lönernas och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2012-mars 2016.....	26
Figur 24. Förväntningarna om utvecklingen under 2015 inom det privata näringslivet.....	27
Figur 25. Lönernas och omsättningens tillväxt inom primärnäringarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2012-mars 2016.....	28
Figur 26. Förväntningarna inom primärnäringarna.....	29
Figur 27. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016.....	29
Figur 28. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin.....	30
Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016.....	30

Figur 30. Förväntningarna inom övrig industri.....	31
Figur 31. Lönernas och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013- mars 2016	31
Figur 32. Förväntningarna inom vatten och el	31
Figur 33. Lönernas och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013- mars 2016	32
Figur 34. Förväntningarna inom byggsektorn	32
Figur 35. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013 - mars 2016	32
Figur 36. Förväntningarna inom handeln.....	33
Figur 37. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013 - mars 2016	33
Figur 38. Förväntningarna inom hotell- och restaurang	33
Figur 39. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016.....	34
Figur 40. Förväntningarna inom transport.....	34
Figur 41. Lönernas tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-januari 2016	35
Figur 42. Förväntningarna inom finans- och försäkring	35
Figur 43. Lönernas och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016	36
Figur 44. Förväntningarna inom företagstjänster	37
Figur 45. Lönernas och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016	37
Figur 46. Förväntningarna inom personliga tjänster	37
Figur 47. Deltagandegrad på arbetsmarknaden (procent) 1995-2020. Historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020	38
Figur 48. Arbetskraftsutbud 1995-2020. Historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020.....	39
Figur 49. Flyttningsnetto, historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020	39
Figur 50. Arbetslösheten, historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020	40

Tabellförteckning

Tabell 1. Nyckeltal 2012-2016	19
Tabell 2. Nyckeltal 2016-2020, enligt ÅSUBs jämviktsmodell	43

Sammanfattning

- Ökande efterfrågan från exportmarknaderna i Europa ger möjligheter till en vändning för **Finlands ekonomi**.
 - Från **det privata åländska näringslivet** hörs försiktigt positiva signaler, enligt ÅSUBs konjunkturbarometer. Trots det räknar vi med att ekonomin som helhet, de privata och offentliga sektorerna tillsammans, inte ännu kommer att ta sig ur den långvariga tillväxtsvackan under detta år.
 - **BNP-tillväxten** 2013 var 1,3 procent och enligt preliminära beräkningar -0,8 procent 2014. Den fortsätter enligt vår prognos att ligga på minussidan innevarande år (-2,0 procent) och 2016 (-0,5 procent). En stor del av den negativa förändringen 2014-2016 beror på minskad verksamhet hos ålandsregistrerade företag vars verksamhet har sin tyngdpunkt utanför landskapet.
 - **Inflationen (KPI)** beräknas hamna på 0,1 procent i årsgenomsnitt för 2015, och 1,0 procent 2016.
 - **Oljepriset** bedöms ligga under 2014 års nivå de närmaste två åren. Vi räknar med ett genomsnittspris på cirka USD 60 per fat för Brentolja i år och USD 70 per fat 2016.
 - **Arbetslösheten** väntas i år ligga kvar på samma nivå som föregående år (4,0) procent för att nästa år (2016) sjunka något (till 3,8 procent).
 - En svag ökning av **den privata konsumtionen** och hushållens köpkraft förväntas under året.
 - **Befolkningstillväxten** är fortsatt god relativt sett (+250 personer 2014) och betydligt starkare än Finlands.
 - **Avräkningsbeloppet** till landskapet beräknas i år (2015) bli runt 222 miljoner och den summa som betalas ut 2016 beräknas bli ca 227 miljoner euro. Nästa år beräknas den i budgeten upptagna skattegottgörelsen bli knappt 5 miljoner euro och minska året därpå (2017).
 - **Kommunerna** budgeterar sammantaget med ett underskott på 1,5 miljoner euro för år 2015. För tre av de sex kommuner som budgeterar för positiva resultat är resultatet ändå sämre än i budgeterna för 2014.
 - **Det privata näringslivet** andas en försiktig optimism om de kommande 12 månaderna. Man förutspår något förbättrade konjunktursikter. Mest positiv är man angående möjligheterna att förbättra lönsamheten. Konjunkturbarometern visar också en liten övervikt för dem som tror att personalstyrkan skall kunna utökas.
 - **Svenska kronans** värde gentemot euron har minskat och kronan lägger sig nära långtidskursen under året.
 - **Färjerederierna** får i år lägre bunkerkostnader i förhållande till fjolåret och därmed blir svaveldirektivets effekter på rederiernas kostnader mindre än väntat. En oförändrad konjunktur väntas under året.
 - Den åländska **torrlastsjöfarten** har decimerats kraftigt under det senaste året och befinner sig i ett brytnings-
- skede. Trots det visar barometern att torrlasten tror på förbättrade verksamhetsförutsättningar under året.
 - Fraktraterna för sjötransporter stiger i takt med en förbättrad konjunktur i Europa. Förstärkningen av dollarn gynnar **tankerverksamheten**.
 - Inom **landtransportsektorn** förväntar sig företagen att de skall kunna bibehålla sin storlek under året.
 - Den del av **primärnäringsarna** som bedrivs i bolagsform är pessimistisk om det kommande året, men vi ser också optimistiska nysatsningar inom branschen som inte fångas upp av vår barometer.
 - Inom **livsmedelsindustrin** är utsikterna blandade. Man förutspår bland annat bättre lönsamhet men också personalminskningar.
 - Den **övriga tillverkningsindustrin** har haft en nergång under 2014 men är nu enligt barometern den mest positiva av alla branscher vid sidan av personliga tjänster.
 - **Byggbranschen** är försiktigt optimistisk. Mest positiv är man om det egna företagets verksamhet och lönsamhet. Man tror också på en viss expansion av personalstyrkan.
 - Tillväxten av **handels** omsättning har varit svag under de senaste åren och den var knappt positiv i fjol. Man är försiktigt positiv om lönsamheten under 2015 men förväntar sig trots det en minskning av personalen.
 - **Hotell- och restaurang** förutspår en oförändrad konjunktur och är försiktigt positiv när det gäller möjligheterna att expandera det egna företagets verksamhet.
 - **Finansbranschen** som helhet är starkt positiv när det gäller lönsamheten innevarande år. Bankerna rapporterar en god kreditefterfrågan och livlig placeringsverksamhet.
 - Branschen **företagstjänster**, inklusive IKT-företag, förväntar sig bättre omsättning och lönsamhet samt expansion på personalsidan.
 - Inom branschen **personliga tjänster** förbättrades omsättningen förra året och företagen själva bedömer att denna liksom lönsamheten kommer att förbättras ytterligare under året. Dessutom tror man att personalstyrkan kan komma att utökas.
 - ÅSUBs modellberäkning för **den åländska ekonomin fram till 2020** visar bland annat att arbetskraftens och arbetsmarknadens struktur förändras som en följd av att deltagandegraden minskar och arbetskraftens tillväxt planar ut. Det påverkar även den offentliga kostnadsutvecklingen och innebär att den genomsnittliga utbildningsnivån höjs. Arbetskraftens tillväxt håller inte jämna steg med befolkningsutvecklingen, vilket innebär att det behövs en ökad inflyttning av folk i arbetsför ålder.
 - Digitaliseringen ger möjligheter att utveckla nischade produkter i relation till sjöfart, finans och försäkring och e-handel, även om marknaderna för dessa tjänster främst ligger utanför Åland. Samtidigt skapas en större konsumtionsbas för närproducerade tjänster till hushållen.

1. Internationell överblick

1.1 En splittrad global ekonomi

Den globala ekonomin kännetecknas våren 2015 av diverse motsatta trender. Vi har divergerande penningpolitik i USA och i eurozonen, helt olika utsikter för oljeproducenter respektive -konsumenter och förvänsvärt olika utsikter för tillväxtländerna.

Osäkerheten i Ukraina och Grekland har ytterligare understrukt denna osäkerhet. Geopolitisk och penningpolitisk osäkerhet skapar oförutsägbara skiften i gränsöverskridande kapitalflöden och investeringar. Resultatet blir även tvära kast i priset på finansiella tillgångar, aktier, statspapper och valutor.

Trots ljuspunkter i världsekonomin förväntas den globala tillväxten bli fortsatt relativt svag eller måttlig, cirka 2,7-3,0 procent.¹

1.2 Oljepriset

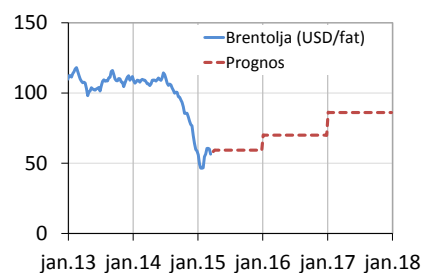
De långsiktiga förändringarna i oljepriset bestäms i första hand av fyra faktorer: utbudet från icke-OPEC-länder, OPEC:s beslut om produktion och investeringar, priset på övriga energiformer och den globala efterfrågan.

Den globala inflationsutvecklingen styrs starkt av prisutvecklingen för råvaror, i synnerhet olja. Prisutvecklingen på råolja det andra halvåret 2014, med ett dramatiskt fall på mer än 50 procent mellan juni det året och januari 2015 trotsade i det närmaste alla prognosmakares förväntningar. Prognoser om prisutvecklingen är synnerligen vansk-

liga, det har historien lärt oss. I det synnerligen osäkra dagsläget går bedömningarna isär om var det långsiktiga jämviktspriset kommer att lägga sig.

Den geopolitiska oron i Mellersta Östern och i Ukraina-Ryssland lägger en riskpremie på oljepriset. Men det har inte hindrat det dramatiska fallet som i första hand drivs av ett kontinuerligt stort utbud från OPEC-länderna trots att konsumtionen gått ned. En annan viktig faktor, även den på utbudssidan, har att göra med den ökande utvinningen av olja ur skiffer i USA som resulterat i en rekordstor produktion i år och en tredje faktor är att det för tillfället byggs upp enorma lager med råolja. De amerikanska oljelagren är snart fulla.

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2013-januari 2018

Källa: Energy Information Administration, US Government. Economist Intelligence Unit. Viktat världsmarknadspris, veckogenomsnitt

Lagringen innebär att så snart efterfrågan ökar och priset går upp så kommer utbudet att öka när man säljer ut från lagren, vilket i sin tur kommer att verka återhållande på prisuppgången. Vår prognos hamnar på ett genomsnittspris på råolja på cirka 60 USD per fat för Brentolja och i år och därefter en gradvis ökning under de kommande två åren (trots det förväntat stora utbudet) så att det lägger sig kring 70 USD per fat i genomsnitt 2016 (Figur 1).²

² Short Term Energy Outlook 7.4.2015 (<http://www.eia.gov/forecasts/steo/>); EIU Economic and Commodity Forecast, March 2015 (<http://gfs.eiu.com/Article.aspx?articleType=gef&articleId=1682990752>)

¹ Economist Intelligence Unit, Global Forecast March 16th 2015. World Bank (2015) *Global Economic Prospects, January 2015*

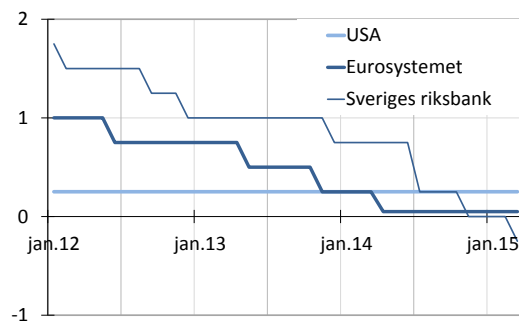
Olje- och energipriserna påverkar Åland mer än de påverkar de finländska landskapen. Höjningar av energipriserna påverkar den samlade regionala produktionen, befolkningstillväxten, lönerna, hushållsinkomsterna, med mera, på Åland jämförelsevis starkt.

1.3 Inflation och räntor

ECB:s påspädning av likviditeten i eurozonen genom programmet för obligationsköp som nu inletts, tillsammans med en starkt privat konsumtion ger ett visst tryck uppåt på priserna, medan det låga oljepriset motverkar uppgången.

Inflationen i eurozonen förväntas enligt ECB hållas på 0,0 procent i år för att sedan stiga till 1,5 procent under 2016 och slutligen under 2017 lägga sig ett par tiondelar under det allmänna inflationsmålet på 2 procent.³

Figur 2. USA:s, Euroområdet, och Sveriges centralbanksräntor januari 2012-mars 2015

Källa: World Interest Rate Tables (<http://fxstreet.com>)

FED (centralbanken) i USA har låtit sin rekordlåga styrränta ligga kvar på 0,25 ända sedan december 2008.

Den europeiska centralbanken (ECB) lade sig på en ännu högre penningpolitisk stimu-

lansnivå efter att ha sänkt sin styrränta till 0,05 förra året (Figur 2). Sveriges riksbank har gått ännu längre och infört en negativ styrränta så att den nu ligger på -0,25 punkter.

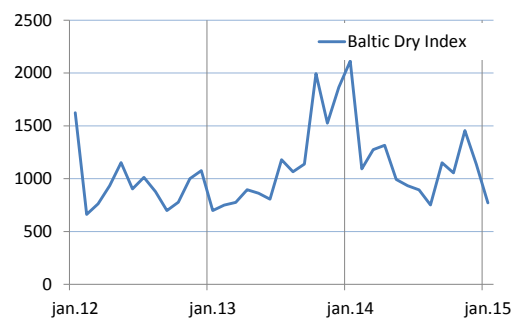
1.4 Läget för den internationella sjöfarten

Baltic Dry Index (BDI) är ett sammansatt shipping- och handelsindex skapat av det London-baserade Baltic Exchange som mäter förändringar i kostnaderna för att transportera råvaror som järnmalm, kol och vete till sjöss (Figur 3). Informationen får man direkt från skeppsmäklare.

Förändringar i BDI speglar transportkostnaderna för råvaror som är ett område där spekulationsnivån är väldigt låg, och ger därigenom insikter i globala trender i utbud och efterfrågan.

Av Figur 3 framgår att index sjönk rejält i början av 2012. Efter det höll sig BDI genomsnittligt under 1 000 punkter, för att sedan stiga under det andra halvåret 2013.

Figur 3. Baltic Dry Index januari 2012 - mars 2015 (Index basår 1985 = 1 000)

Källa: Capital Link (<http://www.capitallink.com/>)

Toppen nåddes i början av förra året då index nådde över 2 000 punkter. Därefter kom återigen en nergång som bromsades upp och vände under det andra halvåret. Nu, i början av 2015, ser vi återigen en nergång som närmar sig de lägsta nivåerna

³ European Central Bank (2015) Economic Bulletin, Issue 2/2015 (March 16)

under de senaste tre åren (*Figur 3*).

Vi kan, sammanfattningsvis, avläsa en neråtgående trend i *Baltic Dry Index* som återigen inger viss oro för torrlastsjöfartens konjunktur.

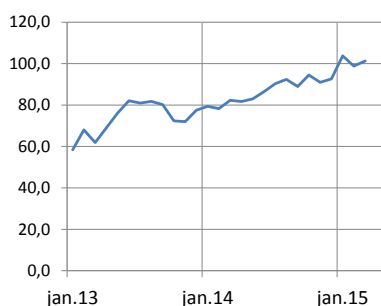
1.5 USA

I USA skapas jobb i en snabb takt sedan en tid tillbaka. Konsumenternas förtroende har stigit trendmässigt under de senaste två åren och ligger i början klart över långtidsmedelvärdet. Det finns dock en oro kring sjunkande konsumentkrediter och att BNP ser ut att kunna bli svagare än väntat under det första kvartalet 2015. Stigande räntor kan även verka återhållande på konsumtionen under resten av året.

Den allt starkare dollarn har skapat problem i synnerhet för de utvecklingsländer som har skulder noterade i dollar.

Den internationella valutafonden (IMF) reviderade upp sin BNP-prognos för USA i början av året och förutspådde då en tillväxt av den amerikanska ekonomin på 3,6 procent under 2015 och 3,3 procent året därpå.⁴

Figur 4. Konsumentförtroendeindex (CCI) för USA, januari 2013 - mars 2015.

Källa: The Conference Board
(<http://www.conference-board.org/>)

1.6 Ljusglimtar i eurozonen

Den europeiska centralbanken inledde sitt program för uppköp av statsobligationer i mars. Avsikten är att motverka deflationen och stimulera efterfrågan i eurozonen. Det har lyckligtvis sammanfallit med ett ökande förtroende hos hushåll och företag. Dessutom pressar ECBs initiativ ner eurons värde vilket förhoppningsvis kommer att gynna exporten under den närmaste tiden.

Trots det kan tillväxten komma att hämmas av den ansträngda statsfinansiella situationen i många länder. Arbetslösheten är fortfarande alarmerande hög (11,2 procent i januari).

Stora länder som Frankrike och Italien stagnerar tillväxtnässigt och risken för ett grekiskt utträde ur eurozonen finns kvar som en oroande skugga. Alternativet att Grekland kvarstår i eurosamarbetet framstår som fifty-fifty i sannolikhet.

Europeiska Kommissionen förutspår i sin senaste konjunkturöversikt en årlig BNP-tillväxt på 1,3 procent i euroområdet detta år och 1,9 procent nästa år.⁵

Trots den seglivat höga arbetslösheten har trenden i hushållens förväntningar (konsumentförtroendeindex, CCI) visat sakta uppåt. Hushållens förtroende i eurozonen har stärkts så pass mycket att noteringen i februari detta år (2015) var den högsta på sju år (*Figur 6*).

1.7 Japan, Kina och Indien

Den japanska ekonomin klarade sig från att hamna i recession tack vare ett starkt fjärde kvartal 2014. De låga oljepriserna kommer att ha en positiv inverkan på konsumtionen och konjunkturen. Tillväxten förväntas

⁴ IMF (2015) *World Economic Outlook 2015*. Update January 2015.

⁵ *European Commission* (2015) *European Economic Forecast*, Winter 2015, sid. 25.

hamna kring 1,3 procent.⁶

Kinas BNP-tillväxt mattas något under 2015, och hamnar på 7,1 procent. Inte desto mindre kvarstår landets ekonomiska utveckling under det senaste decenniet som exceptionell i ett globalt perspektiv.

Den indiska ekonomin ser ut att stärkas mycket tack vare de låga oljepriserna som håller tillbaka inflationen.

1.8 Ryssland och Latinamerika

Sanktioner, växelkursfluktuationer och hög inflation gör att investeringarna i den ryska ekonomin förväntas minska och bruttonationalprodukten krympa med 3-4 procent innevarande år (2015).

Den samlade BNP-tillväxten för övergångsekonomierna (de forna öststaterna i Centraleuropa) ser ut att bli negativ på grund av den ryska recessionen 2015.

Det ser också ut att bli fortsatt motigt för större andelen av den latinamerikanska ekonomin under det närmaste året. Världsmarknadspriset på råvaror ser ut att fortsätta att falla, en allt starkare dollar undergräver områdets bytesförhållande och utsikterna visar på stor osäkerhet när det gäller inflödet av kapital.

Brasiliens samlade produktion riskerar att minska detta år och de flesta prognosinstitut förutspår en försvagad tillväxt (cirka -1 procent 2015).

2. Finland

Den finländska exporten och ekonomiska tillväxten har hämmats av den svaga utvecklingen inom euroområdet och krisen i

den ryska ekonomin. Om man betänker att Ryssland var Finlands största exportmarknad 2008, inser man att en stor del av förklaringen exempelvis till att Finland sedan dess gått så pass mycket sämre än Sverige ligger just i frånfallet av östexporten.

Ändå kan man nu, med litet god vilja, skönja vissa ljuspunkter. Ett lågt oljepris utgör en allmän stimulans och en försvagad euro stimulerar exporten. En långsam återhämtning ser ut att vara på väg de närmsta två åren, driven inte bara av en sakta ökande export till euroområdet, utan även av en starkt inhemsk efterfrågan.

Några centrala punkter i den finländska ekonomin för våren 2015 kan noteras.⁷ Nerskärningar inom elektronik och pappersbranschen har upphört, vi har haft en måttlig löneutveckling, exporten borde stötts av en ökande extern efterfrågan och låga energipriser. Dessutom har vi fortsatt förmånliga kreditvillkor.

Å andra sidan dämpas den inhemska konsumtionen av den höga arbetslösheten och svaga löneutvecklingen.

Allmänt sett verkar produktiviteten i Finland nu förbättrats så att den ligger på en allmän nordisk nivå. På branschnivå kan vi se ljuspunkter inom företagstjänster och även inom tillverkningsindustrin, t.ex. den kemiska industrin och inom elektronik- och pappersindustrin där vi sett nya investeringar.

Dessvärre är etableringstakten för nystartade företag låg jämfört med andra likartade ekonomier. Investeringsstakten är fortfarande låg i den privata sektorn, men de förväntas växa under de närmaste åren.

Inför det stundande riksdagsvalet (april 2015) framstår åtstramning fortfarande som

⁶ *Economist Intelligence Unit*, Global Forecast March 16th 2015.

⁷ Europeiska kommissionen (2015) Landsrapport från Finland 26.2.2015

den förhärskande ekonomisk-politiska medicinen. Den praktiska tillämpningen av denna politik kan i längden bli problematisk att legitimera politiskt med en arbetslöshet som fortfarande stiger och snart närmar sig 9 procent. De som skall styra Finland under de närmaste åren har att väga åtgärder för en minskning av det offentliga underskottet mot en försämring av sysselsättningen och risk för att den framtida potentiella produktiva kapaciteten förminskas.

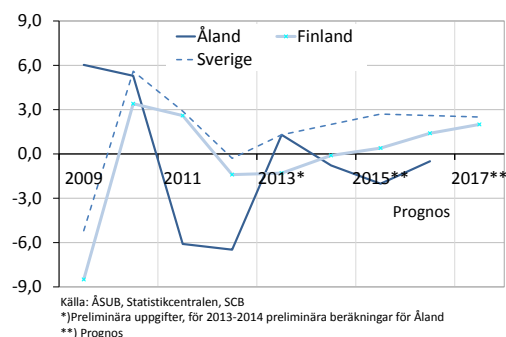
2.1 BNP-tillväxten svagt positiv i år

Under 2013 krympte den finländska ekonomin med 1,3 procent. Tillväxten för 2014 blir förmodligen svagt negativ även den (-0,1 procent).

Den ekonomiska tillväxten i Finland ser ut att bli svagt positiv under innevarande år (0,4 procent) vilket skulle innebära att det blir första året sedan 2011 som ekonomin växer.

Sedan nästa år (2016) fortsätter den att stiga i takt med att exportmarknaderna piggnar i (1,5). Utvecklingen av Finlands samlade produktion återges i *Figur 5*.

Figur 5. BNP-tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2009-2017

2.2 Inflationen fortsatt låg

De senaste årens svaga tillväxt till trots har inflationen varit förhållandevis hög i Finland. Den årliga inflationen var 2,8 procent 2012, sjönk till 1,5 procent 2013 och hamnade förra året på 1,0 procent.

Fortfarande gör det allmänt låga pristrycket i euroområdet som härrör från den fortsatt höga arbetslösheten och från en låg tillväxt av världsmarknadspriset på olja, att prisbildningen pressas neråt i Finland. Mot denna bakgrund förutspår vi en stegvis ökande inflation under de kommande åren, från 0,1 procent detta år (2015) till 1,1 procent nästa år.

2.3 Arbetslösheten och hushållen

Arbetslösheten i Finland förväntas öka ytterligare innevarande år; från 8,7 procent 2014 till 8,9-9,1 procent i år.⁸

Trots att det förväntat låga oljepriset pressar ner inflationen kommer en försvagad arbetsmarknad och den svaga löneutvecklingen att hålla nere köpkraften innevarande år.

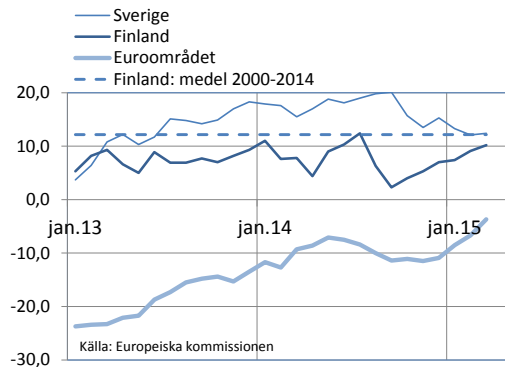
Att hushållen fortsätter att pressas av arbetslöshet och en svag reallöneutveckling kan avläsas förtroendeindikatorn som kontinuerligt legat under långtidsmedelvärdet (den streckade linjen i *Figur 6*). En viss förstärkning skedde och uppåtgående trend kan ändå avläsas sedan september 2014 och fram till och med mars i år (*Figur 6*).

Hushållens förtroende för den finländska ekonomin har nu stärkts så mycket att index nu närmar sig långtidsgenomsnittet (streckade linjen i *Figur 6*).

Ökningen av bostadspriserna har avstannat, vilket i sin tur minskar farhågorna att den privata skuldsättningen skall öka.

⁸ Palkansaajien Tutkimuslaitos (2015) Talousennuste vuosille 2015-2016, sid. 11; Aktia Bank Apb (2015) Ekonomisk översikt mars 2015, sid. 2.

Figur 6. Konsumenternas framtidstro i Finland, Sverige och euroområdet, januari 2013-mars 2015

Ett tecken på den svaga köpkraften är detaljhandelns svaga utveckling; sektorn minskade med cirka 1 procent under förra året (2014).⁹

2.4 Den offentliga ekonomin

Den offentliga ekonomin är fortsättningsvis ansträngd och kommer att vara så under överskådlig tid. Orsaken till det är inte minst den press den åldrande befolkningen sätter på det offentliga hälso- och sjukvårdssystemet. Den offentliga skuldkvoten ser ut att komma att överstiga 60 procent innevarande år (2015) och stiga till 64 procent 2016.¹⁰

3. Den svenska ekonomin

Den svenska ekonomins utveckling under de senaste åren kontrasterar skarpt mot den finländska. En svag exportutveckling har i Sverige kompenseras med en stark tillväxt av den inhemska efterfrågan.

I och med den förväntade förbättringen på de europeiska exportmarknaderna och den försvagade kronan kan vi få en viss åter-

hämtning inom exportsektorn.

I Sverige har finanspolitiken varit expansiv sedan lågkonjunkturen inleddes. Ökande investeringar och offentlig konsumtion ser också ut att underbygga en solid tillväxt under det närmaste året.

Sveriges BNP-tillväxt har varit klart starkare än Finlands under åren efter den så kallade Lehmannskrisen hösten 2008. Medan Finland haft negativ tillväxt 2013 och enligt preliminära uppgifter 2014 vände den svenska tillväxten till positiv och blir enligt preliminära uppgifter 2 procent för fjolåret (2014). Den allmänna meningen bland prognosinstituten är att tillväxten i år kommer att ligga på ungefär samma nivå för att nästa år öka till cirka 2,5 procent (Figur 5).

Sysselsättningen har stärkts under de senaste två åren; med 1 procent 2013 och 1,4 procent 2014.¹¹ Arbetslösheten fortsätter att minska framöver, fastän långsamt. Den beräknas bli 7,8 procent 2015 och därefter sjunka ytterligare ett par procentenheter år 2016.¹²

Genom att reporäntan i december sänktes till -0,25 punkter drivs nu en extremt expansiv penningpolitik som bidrar till att hålla kronkursen nere och vars yttersta syfte är att få upp inflationen.

Hushållens köpkraft och konsumtion har underbyggt den svenska tillväxten under de senaste åren. Ett förbättrat sysselsättningsläge har – återigen i kontrast till i Finland – underbyggt den utvecklingen.

Fortfarande är hushållens bedömningar av nuläget mer positiva än normalt, medan förväntningarna på tolv månaders sikt är betydligt mer pessimistiska än normalt.¹³

⁹ Aktia Bank Apb (2015) Ekonomisk översikt mars 2015, sid. 13

¹⁰ Europeiska kommissionen (2015) Landsrapport från Finland 26.2.2015. Aktia Bank Apb (2015) Ekonomisk översikt mars 2015, sid. 2.

¹¹ Nordea (2015) Ekonomiska utsikter. Mars 2015

¹² Konjunkturinstitutet (2015) Konjunkturläget mars 2015. Nordea (2015) Ekonomiska utsikter. Mars 2015

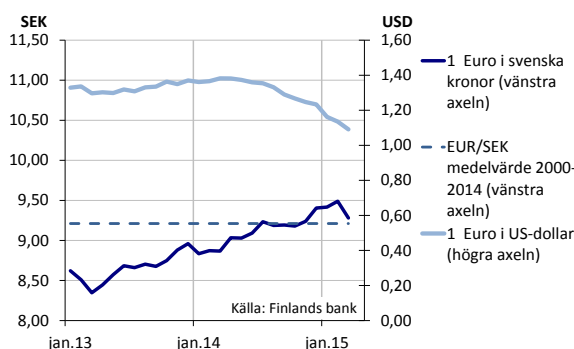
¹³ Konjunkturinstitutet (2015)

Industrieföretagen rapporterar om ökad ordergång de senaste tre månaderna, från såväl hemma- som exportmarknaden.¹⁴

Den svenska kronan har trendmässigt försvagats mot euron sedan det andra kvartalet 2013 och ligger i skrivande stund nära långtidsvärdet 9,2 kronor för en euro (Figur 7).

Ett fortsatt räntegap mellan Sverige och euroområdet borde hålla nere kronans värde gentemot euron, vilket inte är helt bra för åländska exportföretag och turism eftersom vi brukar anta att nettoeffekten av en stark krona är gynnsam för det åländska näringslivet och något kompenserar för de finländska och åländska hushållens fortsatt svaga köpkraft.

Figur 7. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2013 – mars 2015

4. Den åländska ekonomin

Det åländska näringslivet är starkt beroende av marknadsutvecklingen i närområdet. Trots att den geografiska spridningen av de åländska företagens avsättningsmarknader är begränsad är ändå ekonomin indirekt också starkt beroende av den internationella ekonomins utveckling.

Finland är som en liten, öppen ekonomi beroende av utvecklingen på världsmarknaden och den finländska industrins konkurrensförmåga är avgörande för statsfinanserna.

Ålands offentliga ekonomi är direkt beroende av den finländska statens ekonomi genom att ramen för landskapets finanser sätts genom avräkningsbeloppet från den finländska statsbudgeten, vilket innebär att en balanserad ökning av de offentliga utgifterna till stor del är beroende av en växande finländsk skattebas. Vad mera, den offentliga ekonomins konsumtion påverkar i sin tur efterfrågan på de åländska företagens varor och tjänster på hemmamarknaden.

Vi har i en tidigare konjunkturöversikt kunnat fastslå att förändringar i bränslekostnaderna har en särskilt stor effekt på transportsektorn och den åländska ekonomin är starkt beroende av just denna sektor.¹⁵

Färjesjöfarten, som fortfarande är den största näringen, påverkas starkt av förändringar i kostnaderna för drivmedel. Återverkningarna av den svaga finländska ekonomin har något dämpats av en oväntat gynnsam utveckling i priset på råolja och därmed bunkerpriserna under det senaste halvåret.

De flesta bedömare ser i dagsläget framför sig ett fortsatt lågt råoljepris, vilket gynnar färje- och övrig sjöfart.

För ett år sedan förväntade vi oss att svaveldirektivet som trädde ikraft 1.1.2014 skulle komma att innebära ökad osäkerhet och uppenbara nedåtrisker i konjunkturbilden för Åland. Än så länge har den oväntat stora nergången i bunkerpriserna motverkat ett alltför stort bakslag.

¹⁴ Konjunkturinstitutet (2015).

¹⁵ Konjunkturläget våren 2012 (ÅSUB Rapport 2012:1) sid. 78-81.

4.1 BNP-tillväxten

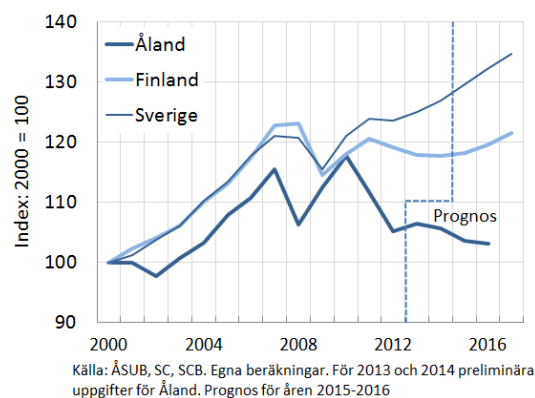
Figur 5 (sid. 15) visar den åländska BNP-tillväxten i förhållande till Finland och Sverige och Figur 8 visar utvecklingen i indexform.

Från 2011 inleddes en period av årligen minskande produktionsvärde, med avbrott 2013, som enligt vår prognos kommer att fortsätta innevarande och nästa år (2015-2016).

Våra preliminära beräkningar säger att efter en tillfällig uppgång 2013 (1,3 procentstills tillväxt) fortsatte Ålands BNP-tillväxt att vara negativ (-0,8 procent) år 2014. Prognosen för innevarande år (2015) är även den negativ (-2,0) och även fortsättningsvis nästa år 2016 (-0,5).

I tider av nerskärningar inom den offentliga sektorn kan det vara intressant att se hur andelen av BNP-kakan fördelats och hur volymtillväxten i de två sektorerna förhållit sig till varandra.

Figur 8. BNP-tillväxten 2000-2017 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2000=100

Vi kan konstatera att den privata sektorns andel av den totala BNP har minskat sedan år 2000, från 81 till 77 procent 2012 (andelen förväntas vara ungefär densamma 2016). Orsaken till detta är att den privata sektorns

tillväxt varit ännu svagare än den offentliga sektorns.

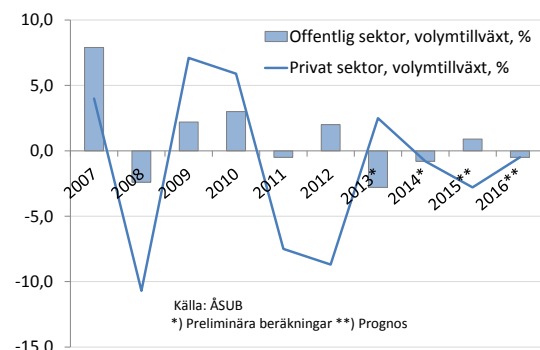
Den privata sektorn hade i genomsnitt en måttlig positiv tillväxt 2000-2007 (1,8 procent) medan den offentliga sektorn växte starkt under samma tid (4,0 procent). Under perioden med internationell lågkonjunktur från 2008-2012 vände den privata sektorns tillväxt och blev negativ (-1,7 procent i medeltal) samtidigt som den offentliga sektorn under dessa år fungerat procykliskt med en rejält avmattad tillväxttakt (0,1 procent).

Figur 9 visar volymtillväxten för respektive sektorer under perioden 2007-2016.

Slår vår prognos om utvecklingen fram till och med 2016 in så kommer vi det året att ligga på ett samlat produktionsvärde som ligger kring 2004 års samlade BNP (Den mörka kurvan längst ner i Figur 8).

Den negativa BNP-utvecklingen för Åland under de senaste åren beror å ena sidan på den internationella ekonomiska krisen och den svaga utvecklingen i Finland som medfört en allmän stagnation i det åländska näringslivet.

Figur 9. Offentliga och privata sektorernas volymtillväxt 2007-2016

Å andra sidan – och här har vi orsaken till att BNP-tillväxten varit ännu svagare än hela Finlands – har vi utvecklingen inom den åländska sjöfarten. Eftersom vi beräknar

den åländska bruttonationalprodukten så långt möjligt enligt gängse internationella procedurer måste vi där till exempel inkludera den del av verksamheten hos rederier som omfattar fartyg som är registrerade på Åland.

Tabell 1. Nyckeltal 2012-2016

	2012	2013*	2014*	2015 ^P	2016 ^P
BNP, tillväxt (%)	-6,5	1,3	-0,8	-2,0	-0,5
Arbetslöshet, (%)	3,1	3,5	4,0	4,0	3,8
Inflation (%)	2,3	1,2	1,1	0,1	1,2

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten ^P) Prognoser

Det gäller även om bolaget ifråga inte ägs av åländska intressen. En stor del av minskningen av sjöfartens bidrag till BNP beror just på minskning av verksamhet som till största delen försiggått utanför Åland.

Vi får alltså än en gång konstatera att precisionen hos BNP-måttet som ett mått på nivån på ålänningars ekonomiska verksamhet är mycket grov.

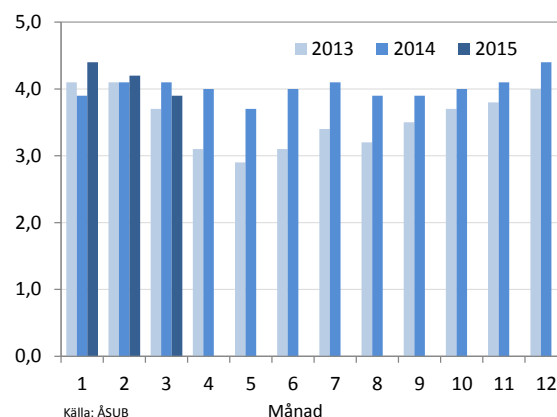
4.2 Arbetslösheten

Den öppna arbetslösheten på Åland framgår av *Figur 10*. Där ser man att den öppna arbetslösheten 2014 varje månad med undantag av januari och februari låg högre än motsvarande månad året innan.

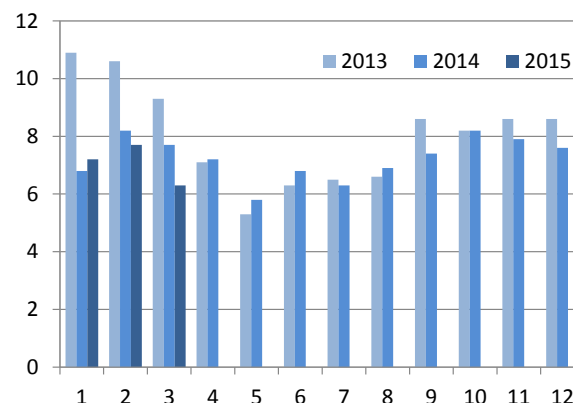
Den öppna arbetslösheten låg i början av 2015 över fjolårets nivå; 4,4 procent i januari sjönk tillbaka något i februari (4,2 procent) och ytterligare i mars till 3,9 procent.

Ungdomsarbetslösheten uppvisar ett betydligt mer oregelbundet mönster (*Figur 11*). Den sjönk visserligen under hösten 2014 jämfört med noteringarna året innan, men trenden från början av 2014 till och med mars 2015 pekar fortfarande uppåt.

Figur 10. Den öppna arbetslösheten, månadsvis 2013, 2014 och januari-mars 2015

Figur 11. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2013, 2014 och januari-mars 2015

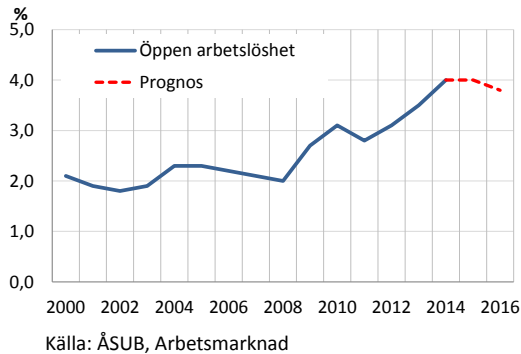
Vi räknar med att den totala, öppna arbetslösheten kommer att hamna på 4,0 procent på årsbasis 2015, för att därefter sjunka tillbaka något till 3,8 procent 2016.¹⁶

Den långsiktiga trenden i den öppna arbetslösheten sedan 2000 pekar uppåt (*Figur 12*). Så långt liknar den åländska utvecklingen den svenska och den finländska men den vanliga typen av samband mellan BNP-tillväxten och arbetslösheten existerar inte här på samma sätt som i de större ekonomi-

¹⁶ Nästa prognos för arbetsmarknaden kommer i Arbetsmarknadsbarometern 2015, som publiceras i början av juni.

erna.¹⁷ Vi kan liksom förr året konstatera att hittills har under de senaste åren trenden i fallande BNP sammanfallit med trenden i stigande arbetslöshet.

Figur 12. Öppen arbetslöshet 2000-2016

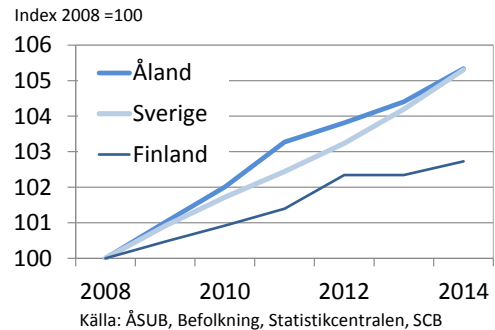
4.3 Befolkningsutvecklingen

Trots den dystra ekonomiska utvecklingen under det senaste decenniet har den åländska befolkningsutvecklingen varit god. Befolkningen ökade med 303 individer 2008 och 278 individer 2009. Den starka tillväxt-trenden kulminerade 2011 med 348 personer. Ökningen halverades 2012 och blev inte mer än 147 personer. Året 2013 var tillväxten något starkare; 164 personer och 2014 ytterligare starkare; 255 personer.

Sedan 2008 har befolkningstillväxten på Åland varit lika stark som i Sverige (5,3 procent) och dubbelt så stark som i Finland totalt (Figur 13).

¹⁷ Det finns inget signifikant statistiskt samband mellan förändringar i de årliga BNP-siffrorna och arbetslösheten. Ålands BNP och arbetslöshet reagerar på andra bestämningsfaktorer än i större ekonomier. Bland annat är det inom den dominerande sjöfartsbranschen inte är möjligt att kortsiktigt anpassa personalstyrkan till förändrade ekonomiska villkor. Insatserna av såväl kapital som arbetskraft är där betydligt mer trögrörliga och långsiktigt strategiska jämfört med de flesta andra branscher.

Figur 13. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2008-2014. Antal invånare, index år 2008=100

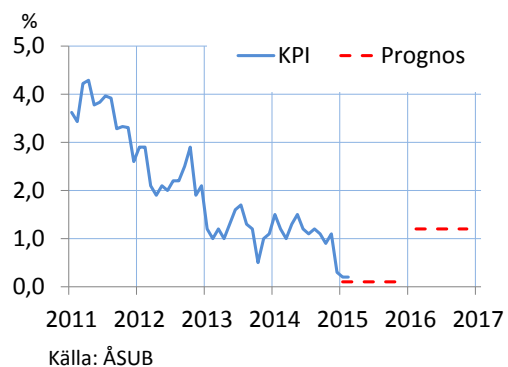
4.4 Inflationen

Inflationen (KPI) på Åland har trendmässigt avtagit under de senaste tre åren, från i medeltal 3,6 procent år 2011 till 1,1 procent förra året (Figur 14).

Vår prognos säger att denna nedåttrend fortsätter men bottenar detta år. Den oväntat stora nergången i råoljepriserna har gjort att vi fått revidera prognosen för 2015 neråt.

Vi tror att ökningen av konsumentpriserna 2015 på Åland hamnar på 0,1 procent. Mot bakgrund av en förbättring av läget i euroområdet 2016 med ett ökande kapacitetsutnyttjande får vi där-efter får inflation som stiger till 1,2 procent.

Figur 14. Inflationen på Åland januari 2011-februari 2014. Prognos till och med 2016

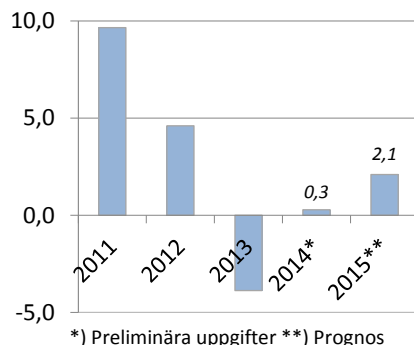
4.5 Hushållen

Förändringar i handelns omsättning kan indirekt och grovt avläsas som förändringar i hushållens köpkraft. Som framgår av *Figur 15* hade vi en kontinuerlig årlig försämring av tillväxten fram till och med 2013.

En minskning med 3,9 procent år 2013 antyder att köpkraften försvagades rejält det året. En viss återhämtning skedde enligt våra preliminära uppgifter förra året (2014). Vi förväntar oss en något förbättrad köpkraft och reallöneutveckling under de två kommande åren, kring 1 procent.

Det kan även finnas en annan delförklaring till den åländska handelns svaga omsättningstillväxt, nämligen en ökad e-handel. Men det kvarstår som en hypotes så länge vi inte kunnat undersöka detta närmare.

Figur 15. Omsättningstillväxten i handeln. Årlig tillväxt 2011-2015 (löpande priser)

Vi utgår ifrån att det åländska konsumentförtroendet nära följer de finländska och svenska. Trenden i konsumentförtroendet i Finland 2014 var uppåt men nådde inte upp till långtidsmedelvärdet (se *Figur 6*).

Tillväxten av de åländska hushållens genomsnittliga disponibla inkomst följde nära Finlands under perioden 2000-2004 och låg 2005 över hela landets. Från och med 2006 har den åländska utvecklingen varit svagare än Finlands.

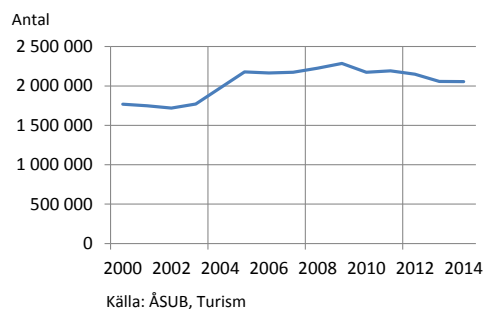
4.6 Inresande och sjöfarten

Kurvan över antalet inresande till Åland (*Figur 16*) visar på en god tillväxt mellan 2002 till 2005, därefter en svag tillväxt fram till 2009 och sedan en tydlig avmattning.

Den senaste noteringen för 2014 ligger strax över 2 miljoner inresande, men under noteringen för 2005.

Passagerarsjöfartens mättade och på vissa rutter till och med krympande marknad är problematisk.

Figur 16. Inresande till Åland 2000-2014

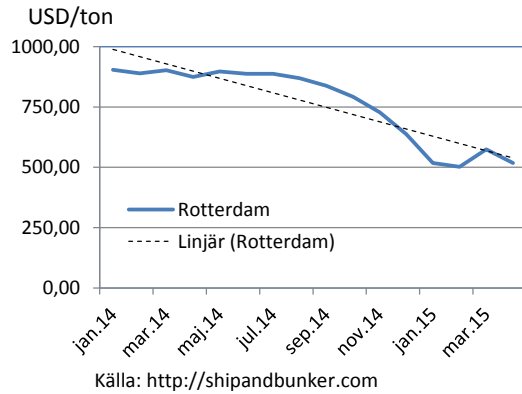
Andelen av alla resande till sjöss på finländska hamnar till och från Sverige (via Åland) av det totala antalet resande med sjötransporter minskade mellan 2003-2013 från 59 till 49 procent, medan Estlandsrutens andel ökade från 36 till drygt 43 procent.¹⁸

På sjöfartssidan kan vi konstatera att svaveldirektivets effekt blev betydligt mildare än väntat.

Den mest aktuella lågsvavelprodukten kallas LSMGO (*Low Sulphur Marine Gas Oil*). Från och med det tredje kvartalet 2014 fick vi en oväntat snabb nergång i priset på LSMGO som fortsatte kontinuerligt ända fram till slutet av januari innevarande år (*Figur 17*).

¹⁸ Trafikverket, Finland (2014), Utrikes sjötrafik. Utrikes passagerartrafik fördelad efter land, 2003-2013

Figur 17. Priset på lågsvalig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) 2014- 2015

Därefter skedde en liten uppgång under februari, men den följdes av en nergång i mars.

Trots ett förbättrat kostnadsläge gällande bunker är situationen ansträngd i synnerhet inom torrlastsjöfarten. Hos vissa rederier är en avvecklingsprocess igång, med försäljning av fartyg medan de kvarvarande än så länge får nöja sig med korta kontrakt och låga fraktrater. En tredjedel av det åländska ro-ro-lasttonnaget såldes under 2014 och början av 2015.¹⁹ (På sid. 41- 42 förs ett vidare resonemang om sjöfartens situation på medellång sikt).

Det finns ändå en svag optimism inom torrlastsektorn där man tror att botten nu är nådd och att fraktraterna kommer att stiga sakta under året. Man kan även notera att enligt den senaste finländska konjunkturbarometern för fraktsjöfarten, *Rederibarometern november 2014*, såg de finländska redarna en viss ljusning på sjötransportmarknaderna.²⁰ Även de åländska aktörerna förväntar sig enligt ÅSUBs konjunkturbarometer en förbättring och tror på stigande fraktpriser och ökande omsättning under 2015.

Utvecklingen i allmänhet inom sjöfartens

¹⁹ ÅSUBs sjöfartsdatabas (<http://www.asub.ax>)

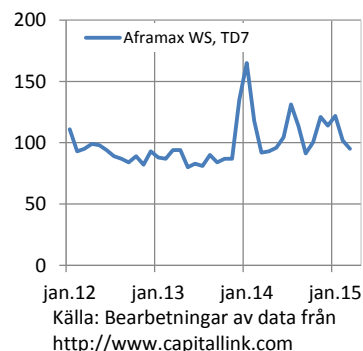
²⁰ *Shortsea Promotion Centre Finland (2014) Rederibarometern 2014*

olika segment med ett ökande investeringsbehov gynnar de större och de mer kapitalstarka rederierna. Den åländska tankerverksamheten har visat sig ha tillräckligt med finansiella muskler och framtidstro för att trots en svag marknad under fjolåret (2014) påbörja en uppgradering av sin flotta. Dessutom kan vi se att i det undersegment där verksamheten sker (Aframax i Nordeuropa) så är överkapaciteten inte lika stor som i de flesta andra, vilket förmodligen gör uppgraderingen strategiskt lyckad.

Internationella index för tankemarknaden visar att verksamheten på Nordsjö- och Östersjöhamnar genomsnittligt bedrivits bara strax över gängse lönsamhetsnivå under det senaste året (*Figur 18*). Index = 100 kan avläsas som den teoretiska lönsamhetsnivå som räknas fram i början av varje år.

Dollarn har stärkt sitt värde gentemot euron under 2014. Euron var värd 1,36 USD i januari 2014 men bara 1,09 i mars 2015 (*Figur 7*). Detta gynnar dock den åländska tankerverksamheten och det faktum att konjunkturen börjar peka uppåt i Europa förbättrar möjligheterna att öka fraktintäkterna.²¹

Figur 18. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (Worldscale TD7) januari 2012-mars 2015

Vi kan, liksom för ett år sedan konstatera att

²¹ Nettoeffekten av en förstärkning av US-dollar gentemot euron för den åländska tankerverksamhetens resultat är positiv eftersom denna har största delen av sina intäkter i dollar.

om den europeiska konjunkturen som väntat stärks under året och fraktraterna börjar stiga skulle det innebära att den åländska tankerverksamheten med sitt uppgraderade tonnage återigen kan bli lönsam.

Konjunkturutsikterna för färjesjöfarten är i stort sett oförändrade enligt ÅSUBs barometer. Kostnadsläget kan dock sägas ha förändrats till det bättre i och med den billigare bunkern. Den senaste tidens förstärkning av US-dollar motverkar dock delvis sänkningen av oljepriset eftersom bunkern betalas i dollar.

I övrigt är marknaderna präglade av samma överkapacitet och försiktighet från konsumenternas sida. Det sedan förra hösten (2014) något förstärkta förtroendet hos finländska hushåll kan möjligtvis ge en något ökad omsättning.

4.7 Den offentliga sektorns ekonomi

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett avräkningsbelopp på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning), den så kallade klumpsumman. För år 2013 uppgick enligt Ålandsdelegationens beslut klumpsumman till 207,8 miljoner euro. Detta var en höjning med en knapp procent efter att 2012 för första gången överstigit 200 miljoner, då den fastställdes till 205,8 miljoner euro.

För 2014 beräknas summan öka mer än föregående år, cirka 3,6 procent, förskottet uppgår för närvarande till 215,3 miljoner euro. För innevarande år beräknas en tillväxt på cirka 2,9 procent, förskottet för i år är 221,6 miljoner euro.

Enligt preliminära uppgifter från finansministeriet om budgetramarna för åren 2015-2018 skulle klumpsumman för år 2016 uppgå till cirka 227 miljoner euro och för 2017 till 234 miljoner euro. Baserat på de här prognoserna ser således tillväxten av

klumpsumman, efter raset i samband med finanskrisen, ut att fortsätta på ungefär samma nivå som för de två senaste åren.

Skattegottgörelsen till landskapet, den så kallade flitpengen, blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomstskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. År 2012 uppgick flitpengen till 5,3 miljoner euro, medan den år 2013, som är det senaste år som flitpengen fastställts för, uppgick till knappt 7,0 miljoner euro.

Enligt ÅSUBs prognoser beräknas skattegottgörelsen vara fortsatt låg och till och med sjunka ytterligare för åren 2014 och 2015, och då uppgå till 4,9 respektive 4,6 miljoner euro. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2014 års belopp tas upp i 2016 års budget. I Figur 20 nedan visas utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår.

Summan av klumpsumman och skattegottgörelsen håller fortfarande på att återhämtas efter den dramatiska nedgången i samband med att finanskrisen utbröt. Om man ser över en femårsperiod från 2012 och framåt tas tillväxten av klumpsumman till viss del ut av en minskning av flitpengen. I år beräknas summan av de två ändå stiga till knappt 229 miljoner och 2016 cirka 232 miljoner euro. Detta skulle innebära att 2016 blir första året som toppnoteringen från 2007 överträffas, om än mätt i löpande priser.

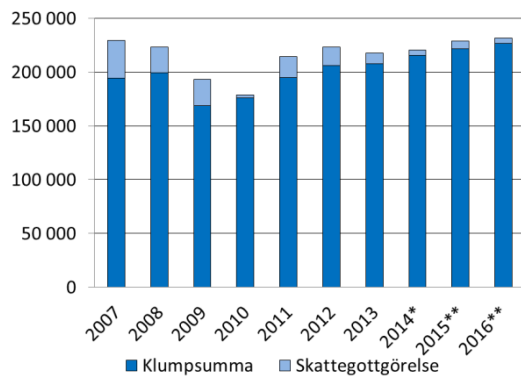
Enligt budgeten för landskapet Åland 2015 beräknas de sammantagna inkomsterna för landskapet i år sjunka med 8,9 procent till 308 miljoner euro jämfört med 338 miljoner euro för 2014.²²

Landskapets totala utgifter för 2015 beräknas enligt budgeten uppgå till 317 miljoner euro vilket är en sänkning med drygt 28 miljoner euro eller 8,2 procent jämfört med

²² Landskapet Ålands Budget för 2014 inkl. tb 1.

budgeten för 2014.²³ Intäktsminskningen följs på så sätt åt av en nästan lika stor utgiftssänkning.

Figur 19. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår, (EUR 1 000, löpande priser) 2007-2016

Förklaringen till intäkts- och utgiftssänkningarna är i stor utsträckning budgetteknisk. Intäkterna från Paf var ifjol exceptionellt höga på grund av återförda och ofördelade medel från tidigare år. Av dessa intäkter avsattes 10 miljoner euro i reservering för framtiden, vilket i sin tur bidrog till de sammanlagda utgifterna. Även arbetet med Finlandskabeln gjorde att intäkter och utgifter var högre 2014 än 2015, detta genom stöden från staten och utbetalningarna till konstruktörerna.

Enligt *kommunernas* budgeter för i år kommer verksamhetsintäkterna att uppgå till 52,9 miljoner euro och verksamhetskostnaderna till 181,5 miljoner euro. Verksamhetsbidraget, dvs nettokostnaderna, beräknas därmed bli 128,5 miljoner euro, vilket innebär en ökning med 9,4 miljoner euro eller 7,9 procent jämfört med 2014 års budgeter.

Enligt budgetuppgifterna förväntas skattefinansieringen, dvs skatteintäkterna och landskapsandelarna tillsammans, öka med 5,7

miljoner euro eller 4,3 procent 2015. Tillväxten i skatteintäkterna bedöms uppgå till 4,7 miljoner euro, medan landskapsandelarna beräknas öka med knappt en miljon euro. Enligt budgeterna är två kommuners landskapsandelar större än de egna skatteintäkterna.

Sammantaget steg den beräknade genomsnittliga skattesatsen från 17,51 till 17,73 procent. Den huvudsakliga orsaken till detta är att Mariehamn höjde sin kommunalskattesats med 0,5 procent, medan övriga kommuners skattesatser är oförändrade. Fastighetsskattesatserna är oförändrade i alla kommuner och samtliga tillämpar den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsboende 0,90 procent.

Årsbidraget, som visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts, beräknas enligt budgeterna fortsättningsvis försvagas. Årsbidraget beräknas vara 8,4 miljoner euro 2015, ca 2,8 miljoner mindre än 2014 års budget.

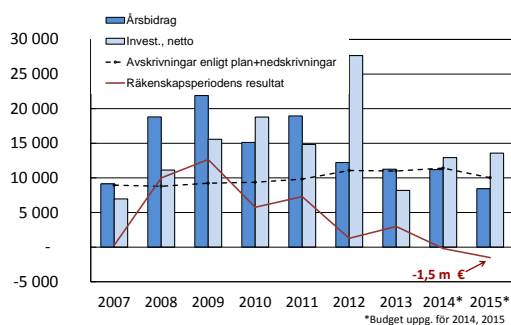
I linje med den negativa trend vi sett de senaste åren beräknas även räkenskapsperiodens resultat försämrats jämfört med föregående budget och bedöms sammantaget bli negativ, cirka -1,5 miljoner euro 2015. Tio kommuner budgeterar med ett årsbidrag som är mindre än avskrivningarna, dessa kommuner har även ett negativt resultat i budgeterna. För tre av de sex kommuner som budgeterar för positiva resultat är resultatet ändå sämre än i budgeterna för 2014.

Kommunernas byggnadsprojekt beräknas enligt preliminära investeringsplaner öka från 11,1 miljoner till 13,3 miljoner euro från 2014 till 2015. De totala bruttoinvesteringarna beräknas minska med 0,3 miljoner till 15,1 miljoner euro 2015. Detta skulle innebära en minskning med 4,6 miljoner euro jämfört med 2013 års bokslut.

²³ Landskapet Ålands Budget för 2014 inkl. tb 1.

Utvecklingen av kommunernas årsbidrag, avskrivningar, nettoinvesteringar och resultat åren 2007-2015 sammanfattas i *Figur 20*.

Figur 20. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat, (1 000 euro) 2007-2015

År 2008 syns effekten av det reviderade landskapsandelssystemet där årsbidraget stärktes för att även på sikt kunna täcka den större egenandelen för kommunernas investeringar. Enligt budgeterna för år 2015 förväntas dock avskrivningarna och nedskrivningarna överskrida årsbidragen med cirka 1,6 miljoner euro.

5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet

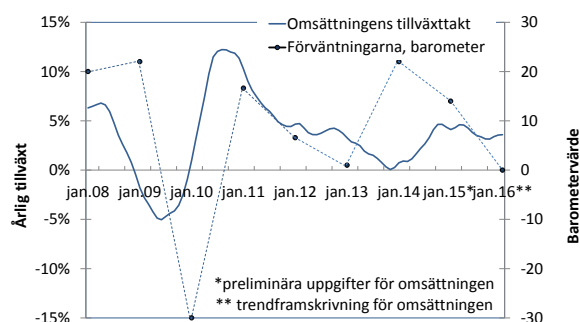
Den del av ÅSUBs konjunkturanalys som behandlar det privata näringslivet bygger på i huvudsak två källor och två urval. För det första använder vi två register över omsättningen respektive löneinbetalningarna som cirka 2 500 arbetsgivare rapporterar in till skattemyndigheten månatligen.

Det ger oss möjlighet att följa intäkts- och kostnadsutvecklingen och få en uppfattning om i vilken riktning utvecklingen går för enskilda branscher. Utifrån dessa uppgifter skapar vi säsongrensade trender ett år fram i tiden.

För det andra använder vi de uppgifter som samlas in via vår årliga konjunkturenkät. I år besvarades enkäten av 245 företag (se Bilaga, sid. 48-49). Frågorna vi ställer till företagen rör dels utvecklingen under det senaste året, dels förväntningarna ett år framåt i tiden. Svaren viktas efter företagets storlek.

Figur 22 illustrerar graden av överensstämmelse mellan våra två källor; den samlade omsättningens tillväxt och konjunkturbarometerens förväntningar för hela det privata näringslivet.

Figur 21. Omsättningens tillväxt och konjunkturbarometerens förväntningar för hela det privata näringslivet, jan. 2008- jan. 2016

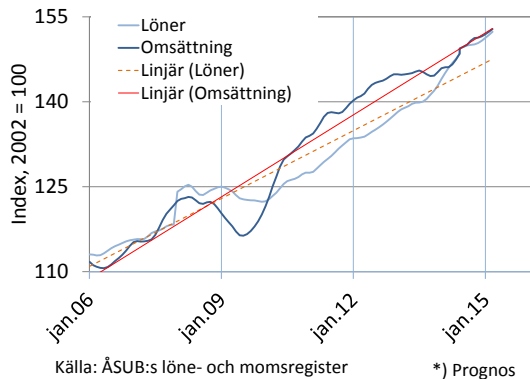
Det måste för det första betonas att även om vi här har sammanställt dessa två mått i en bild så är de av väsensskild karaktär, de mäter olika saker och måttenheterna är naturligtvis olika.

Ändå visar denna sammanställning på ett grovt sätt hur väl de samlade förväntningarna om utvecklingen hos företagen överensstämmer med det faktiska utfallet mätt med tillväxten av företagens samlade lönesumma. Företagens förväntningar om omsättningens utveckling mätta som utslag på vår konjunkturbarometer har för de flesta år under perioden korrekt visat på den riktning som den faktiska utvecklingen sedan tagit.

Som framgår av den mörkare indexkurvan i *Figur 22* nedan återhämtade sig den sammanlagda omsättningen i det privata

åländska näringslivet under andra hälften av 2010 efter den djupa nergången i finanskrisens kölvatten.

Figur 22. Lönerna och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2006- mars 2015 (Index, 2002=100). Löpande värden

Därefter, 2011-2012 växte den samlade omsättningen något över trend. I slutet av 2013 vände omsättningen ner och hamnade under trend där den fortfarande låg enligt vår prognos 2014.

Den prognostiserade omsättningstillväxten för innevarande år (2015) ligger något under trenden för perioden sedan 2006, medan lönesummans tillväxt (den ljusare kurvan) ligger strax över trenden (den streckade linjen). Här bör noteras att löpande värden använts när index konstrueras.

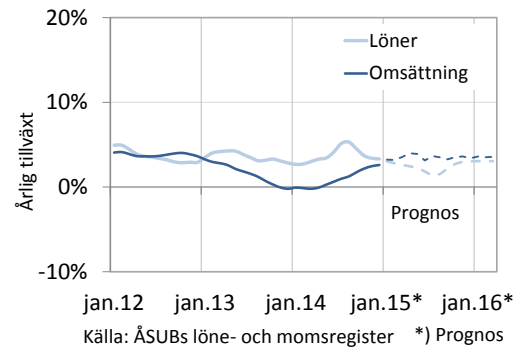
Den årliga procentuella tillväxten av löner och omsättningens sammanlagda respektive summor inom det privata näringslivet framgår av tidsserierna baserade på registerdata i *Figur 23*.

Enligt prognosen som bygger på registerdata stärks det privata näringslivets totala omsättningstillväxt i år (2015) något i förhållande till det svaga fjolåret.

Preliminära uppgifter angående den samlade omsättningen visar att den nominella tillväxten hamnade på 1,3 procent förra året

(2014), vilket ligger nära inflationen och således innebär i det närmaste reell nolltillväxt. Projektionen för i år (2015) är en starkare positiv tillväxt (den mörkare linjen i *Figur 23*).

Figur 23. Lönerna och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2012-mars 2016

Den totala lönesumman i det privata näringslivet (den ljusare linjen i *Figur 23*) växte snabbare än omsättningen 2013-2014. Efter en tillväxt på 3,7 procent 2013 och preliminärt 5,8 procent 2014 (nominellt) räknar vi med att den faller tillbaka under innevarande år och växer ungefär i paritet med omsättningen, det vill säga i en takt som knappt kompenserar för den förväntade inflationen.

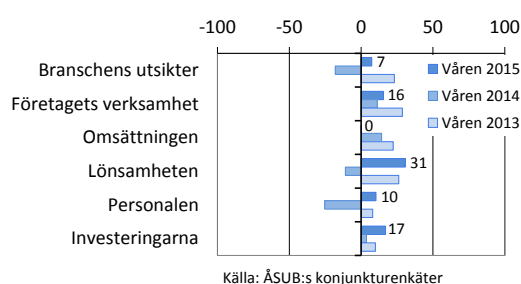
Sammanfattningsvis pekar vår, visserligen grova, prognos baserad på registerdata på en större omsättning inom det privata näringslivet 2015 jämfört med året innan.

Ett annat tecken på att stagnationen i det åländska näringslivet kan vara på väg att vända är att de få börsnoterade bolagen på Åland uppvärderats under året, även om de fått "draghjälp" av den allmänna börsuppgången.

Sammanvägningen av företagens bedömning av konjunkturutvecklingen inom sin egen bransch visar att 2015 förväntas bli ett något bättre år än 2014.

Företagen sammanvägda är försiktigt optimistiska när man i sina enkätsvar anger hur man förväntar sig hur den egna branschen och det egna företags verksamhet kommer att utvecklas under det närmaste året.

Figur 24. Förväntningarna om utvecklingen under 2015 inom det privata näringslivet

I *Figur 24* representeras förväntningarna om det kommande året av de mörkaste pelarna.

Den sammanvägda försiktigt positiva grundinställningen hos det privata näringslivet representeras i *Figur 24* av utslaget +7 för branschens utsikter (högst upp) och +16 för företags verksamhet.

Överlag är företagen mer positiva nu än för ett år sedan, med undantag gällande omsättningen som man tror blir lika stor som förra året.

När det gäller lönsamheten förväntar sig nära en vägd tredjedel av det privata näringslivet att innevarande år blir bättre än föregående (+31). När näringslivet sammanvägt är optimistiskt om lönsamheten under 2015 i förhållande till fjolåret väger passage-rarsjöfartens bedömning tungt.

Som vi kommer att se nedan varierar förväntningarna på personalstyrkans tillväxt mycket i de olika branscherna. Vi finner ändå en liten övervikt för dem som tror på en expansion av personalstyrkan (+10).

Synen på investeringarna, slutligen, väger över åt det positiva hållet och är något mer

optimistisk än 2013-2014 (+17).

För att sammanfatta barometerutslagen för 2015: ingen av de samlade delkomponenterna ger utslag åt det negativa hållet. Det privata näringslivet andas en försiktig optimism om de kommande 12 månaderna.

5.1 Framtidsutsikterna inom primärnäringarna

De åländska primärnäringarna representeras i ÅSUBs konjunktürenkät i första hand av företrädare för fiskodlingen och trädgårdsnäringen. När vi i det följande redogör för den samlade omsättningens och lönesummans utveckling, och för förväntningarna inför den kommande 12-månadersperioden, är det med andra ord i första hand utvecklingen för dessa två näringar det handlar om.

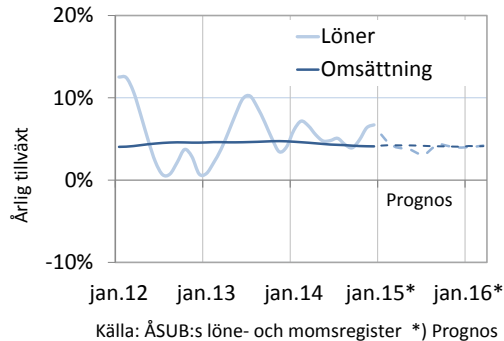
Figur 25 visar tillväxten för löner och omsättningen inom primärnäringarna som bygger på registeruppgifterna.

Omsättnings- och lönetillväxten, som för övrigt domineras av fiskodlingssegmentet, har sedan 2010 uppvisat en stabil nominell tillväxt kring 4-5 procent per år.

Företagen inom primärnäringarna är påfallande pessimistiska angående det kommande året (utslagen går åt vänster i *Figur 26*).

Utsikterna för branschen som var försiktigt positiv 2013 och 2014 är nu på den negativa sidan (-21) och det gäller även företagens verksamhet. Företagen tror nu på ett sämre år för såväl omsättning (-65 i barometerutslag, se *Figur 26*) som för lönsamhet (-24). Bland annat har avsaltningsmöjligheterna för rommen försämrats eftersom handeln vid ryska gränsen har påverkats negativt till följd av en försvagad rysk valuta.

Figur 25. Lönerna och omsättningens tillväxt inom primärnäringarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2012-mars 2016

Den pessimistiska synen i branschen understreks av att man förväntar sig att personarekrytering (-41) och investeringar (-60) blir svagare än föregående år.

Under året kommer en storskalig landbaserad fiskodling att inleda sin verksamhet. Detta kommer att medföra en kraftig ökning av åländskodlad regnbåge, vilken dock inte hinner bli slaktklar under året.

Vi tror att de pessimistiska förväntningarna inom branschen skulle korrigeras något om vi hade kunnat fånga upp de nysatsningar inom landbaserad fiskodling som pågår.

Vår barometer kan bara avläsa förändringar i redan färdigetablerade företag som haft produktion igång i ett par år. Det dröjer alltså ett par år innan helt nyetablerade företag kan ingå i urvalet till barometern.

Det åländska yrkesfisket domineras av ett fåtal havsgående trålfartyg.²⁴ År 2015 blir det första fulla verksamhetsåret för de två trålbåtar som inledde sin verksamhet under 2014. Detta väntas medföra ytterligare ökade volymer från havsfisket, trots att årets havsfiske inledningsvis har varit lite svagare än året innan.

²⁴ Jenny Eklund-Melander, byråchef vid Fiskeribrådan vid Ålands landskapsregering har bidragit med material till översikten över konjunkturen för fiskerinäringen.

För det kustnära fisket efter abborre och gös ser det fortsättningsvis gynnsamt ut beträffande årsklassernas styrka. Den isfria vintern har, liksom under 2014, resulterat i en seg start för den kustnära fisket, men mängdmässigt förväntas ungefär samma mängder som föregående år. Det finns gott om lax i södra Östersjön så om värdet blir gynnsamt förutspås ett bra laxfiske. Under 2014 påverkades jordbruksnäringen fortsatt av det osäkra läget gällande utformningen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Det försenade beslutsfattandet om regelverken kring jordbrukspolitiken innebär att 2014 blev ett övergångsår och näringen avvaktade informationen om de nya förutsättningarna vilket bland annat innebar färre nyinvesteringar än vanligt.

Slutet av 2014 blev också turbulent i och med eskaleringen av Ukrainakrisen med EU:s handels sanktioner samt Rysslands motsanktioner som drabbade jordbruket väldigt hårt.²⁵ Frånfallet av Rysslandsmarknaden drabbade mjölknäringen i Finland särskilt då Finland haft en lång tradition av export av mejeriprodukter till Rysslandsmarknaden.

Även om priserna inom jordbruksnäringen varit relativt stabila så har kostnaderna stigit vilket gjort att lönsamheten varit pressad inom de flesta produktionsinriktningarna. Efterfrågan har inte riktigt tagit fart efter de globala ekonomiska kriserna och handeln har aktivt genomfört kampanjstrategier och främjat egna märkesvaror vilket pressat livsmedelspriserna och leverantörerna. Priserna har också sjunkit till följd av Rysslandskrisen som förutom mjölkproduktionen också drabbat grönsaksodlingen och köttproduktionen.

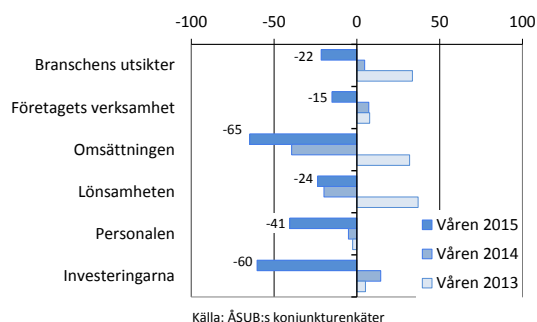
Mjölkproduktionen påverkas ytterligare av att EU under våren tar bort kvotregleringen

²⁵ Sölve Högman, byråchef vid Jordbruksbyråden vid Ålands landskapsregering, har bidragit med material till översikten över jordbrukets konjunkturutsikter

av produktionen, vilket öppnar för möjligheterna att EU:s medlemstater ytterligare kan öka produktionen. Det kommer att ytterligare öka konkurrensen på marknaden.

Som motvikt till det tråkiga läget på de stora marknaderna syns en trend med ökad efterfrågan av lokalt producerade livsmedel och ekologiskt producerade livsmedel. Det har konstaterats att produktion som har sin slutkonsument närmare sig kan vänta sig en mer positiv utveckling än övrig produktion. De fallande energipriserna förväntas sammantaget gynna jordbrukets kostnadssituation vilket också kan förbättra situationen. Jordbruksproduktion är en relativt energiintensiv verksamhet där priset på konstgödsel och andra produktionskostnader brukar vara nära avhängiga världsmarknadpriserna på olja.

Figur 26. Förväntningarna inom primärnäringarna

5.2 Livsmedelsindustrin

I den åländska livsmedelsindustrin ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och köttvarutillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Där ingår också företag med en avsevärd exportandel i sin avsättning. Branschen sysselsätter drygt 280 personer på Åland.

Inom branschen genomfördes en större fusion, nämligen den mellan Oy Panda Ab och Chips Ab den 31 december 2013. Eftersom det finlandsbaserade företaget Panda uppgick i Chips som i sin tur har sin huvudsak-

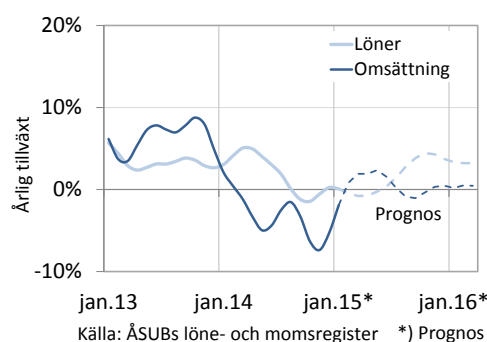
liga bas och sina anställda på Åland, påverkade det starkt de registerbaserade branschdata.

Vi har därför föredragit att eliminera detta jämförelsestörande faktum och redovisa branschens löne- och omsättningstillväxt, exklusive det nya bolaget (Orkla, f.d. Chips).

Som framgår av den ljusare kurvan i *Figur 27* var lönesummans tillväxt i branschen svag och avtagande 2013-2014.

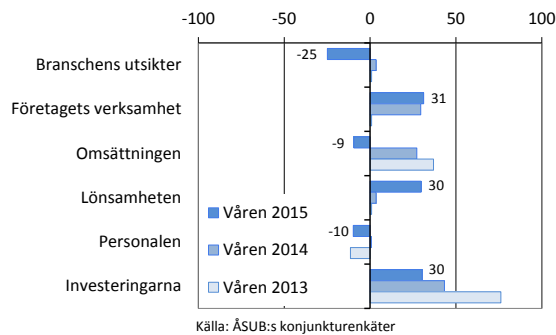
Omsättningstillväxten (den mörkare kurvan) har varit avtagande sedan hösten 2013.

Figur 27. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016

De samlade förväntningarna inom livsmedelsbranschen, som bygger på uppgifter från företagen insamlade med vår konjunkturenkät, är varierande. Man är övervägande negativ när det gäller branschens utsikter på kort sikt (-25, högst upp i *Figur 28*) men påfallande positiv gällande det egna företagets verksamhet (+31).

En antydning om på vilket vis man tror att verksamheten utvecklas får man av svaren på vad man förväntar sig av omsättning i förhållande till fjolåret (liten övervikt mot en minskning) och lönsamheten (övervikt mot en starkt sådan; +31).

Figur 28. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin

En liten överblick av branschföretagen förväntar sig en minskning av personalen i förhållande till fjolåret (-10). Däremot tror nära en tredjedel av företagen (+30) att investeringarna kommer att öka i förhållande till fjolåret.

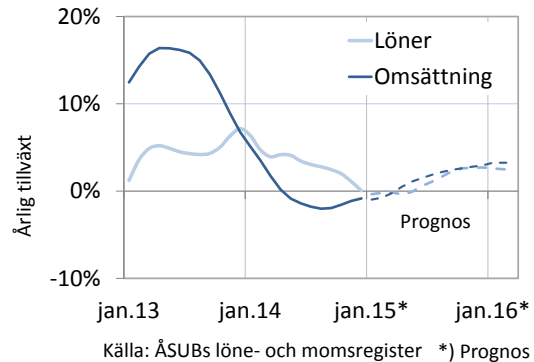
5.3 Övrig industri

Branschen *övrig industri* omfattar bland annat företag som tillverkar färgämnen, spel och leksaker, underleverantörindustri som tillverkar plastslangar för högteknologi-instrument, medicinska industrin och bilindustrin, instrument och apparater för mätning, betongvaror för byggändamål, verkstadsföretag inom metall och miljöteknik, och även snickerier och tryckerier.

Branschen sysselsätter nära 500 personer och är därmed sysselsättningsmässigt lika stor hotell- och restaurangbranschen.

Den mörka kurvan i *Figur 29* som beskriver omsättningens tillväxt i branschen under de senaste åren visar en brant nergång 2013-2014. Tillväxten var negativ under de tre senare kvartalen förra året.

Omsättningstillväxten var i genomsnitt 3,1 procent 2010-2013, vilket avspeglar den svaga internationella konjunkturen.

Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016

Prognosen som bygger på registerdata förutspår en viss återhämtning innevarande och nästa år, så att omsättningstillväxten skulle bli positiv i nominella termer.

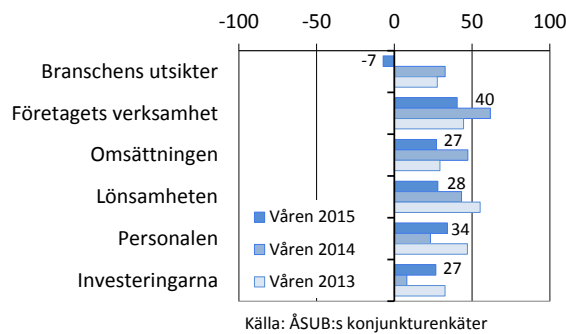
Den ljusare kurvan som illustrerar lönesummans utveckling i *Figur 29* visar på en likartad utveckling under de två senaste åren.

Förra året hade vi enligt preliminära uppgifter en svagt positiv nominell tillväxt. Prognosen som bygger på registerdata visar i år på en fortsatt utveckling längs samma linjer.

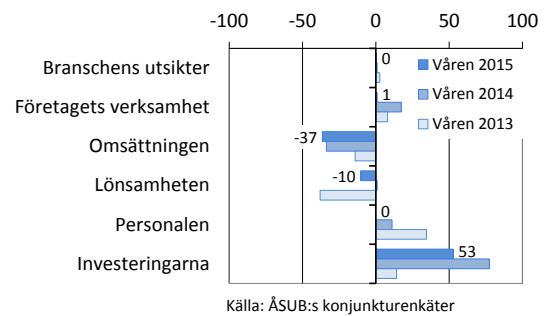
Branschföretagen inom övrig industri har för vana att svara positivt på våra enkäter. Vi ser att detta år inte är något undantag, alla barometerutslag utom gällande branschen som helhet är åt det positiva hållet.

Företagen inom övrig industri lutar svagt åt att deras bransch har något sämre utsikter i år jämfört med fjolåret (*Figur 30*). Trots det ser man positivt på det egna företagets verksamhet likaväl som på omsättning, lönsamhet och personal. Även investeringarna förväntas bli något större under 2015 än under 2014.

Figur 30. Förväntningarna inom övrig industri

Figur 32. Förväntningarna inom vatten och el

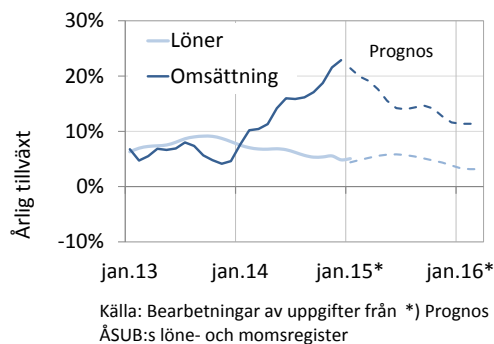

5.4 Vatten och el

Företagen inom energiförsörjning (vatten och el) är få på Åland och branschen sysselsätter cirka 150 personer. De ägnar sig åt eldistribution, distribution av fjärrvärme, produktion av el och fjärrvärme samt vattenrening och -distribution.

Branschen fungerar under speciella marknadsvillkor och dess utveckling styrs av många andra faktorer än den ekonomiska konjunkturen i sig, i synnerhet av bränsle- och energipriserna i vår omvärld.

Figur 31. Lönerna och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013- mars 2016

Den svagt nedåtluttande, ljusare kurvan i *Figur 31* återger lönesummans svaga tillväxt under senare år. Den har varit knappt positiv i nominella termer, vilket tyder på att personalstyrkan förändrats väldigt litet.

Omsättningstillväxten var oväntat stor 2014 (den mörkare kurvan i *Figur 31*) och kan förväntas sjunka under innevarande år.

Bland förväntningarna är en minskad omsättning och större investeringar i förhållande till fjolåret de mest iögonenfallande (*Figur 32*).

5.5 Byggsektorn

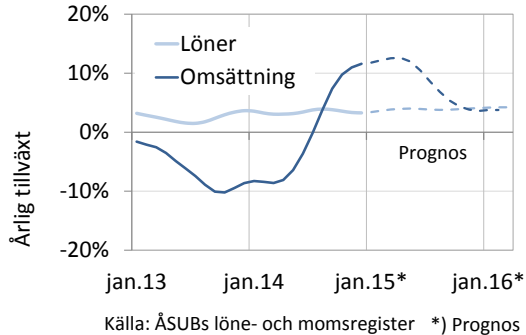
Företagen inom byggsektorn arbetar med uppförande av byggnader, men också med elinstallationer, anläggning av vägar, VVS-arbeten, och måleriarbeten.

Antalet sysselsatta i branschen växlar starkt med konjunkturen, men har under de senaste åren legat kring 800-900.

Byggsektorn har sammantaget av registeruppgifterna att döma två svaga år (2013-2014) bakom sig. Omsättningstillväxten var enligt preliminära uppgifter klart negativ; över minus 6,3 procent år 2013 och 0,0 2014 (*Figur 33*). Lönesumman uppvisar en starkare tillväxttakt, kring 3 procent i nominella termer samma år.

Prognosen säger att omsättningstillväxten blir positiv innevarande år om än i avmattande takt. Små förändringar förväntas i lönesumman (vilket ungefär motsvarar personalstyrkan).

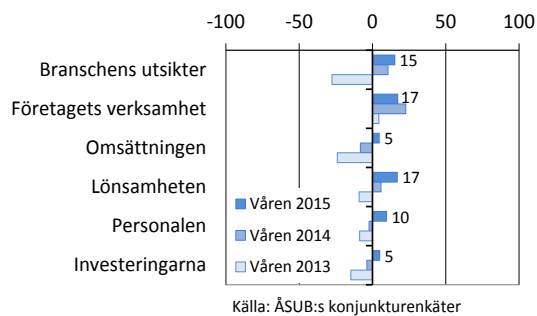
Figur 33. Lönerna och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013- mars 2016

Hur företagets verksamhet förväntas utvecklas ringas in med enkätfrågan "kommer ert företag om 12 månader att ha a) expanderat b) behållit nuvarande storlek c) eller upphört med verksamheten (se Bilaga, s.46-47).

Byggsektorn andas överlag en försiktig optimism. Vi ser i *Figur 34* att barometern ger ett svagt till måttligt utslag åt det positiva (högra hållet).

Figur 34. Förväntningarna inom byggsektorn

Mest positiv är man om det egna företagets verksamhet och lönsamheten (+17). Man tror även på en viss expansion av personalstyrkan (+10).

5.6 Handeln

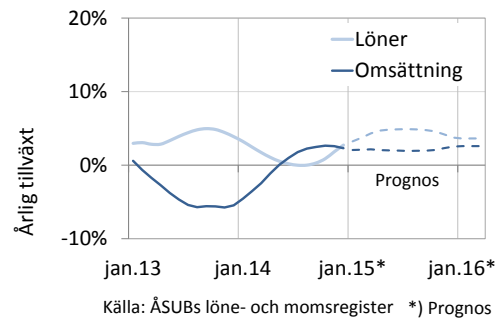
Handeln sysselsätter mellan 1 100-1 200 personer på Åland och är den bransch som snabbast reagerar på förändringar i det all-

mäna konjunkturläget. Omsättnings- och lönetillväxten i branschen stämmer ofta väl överens med utvecklingen i det privata näringslivet som helhet.

Omsättningen i handelsbranschen har enligt registerstatistiken stadigt sjunkit under de senaste två åren. Från en tillväxt på knappt 10 procent 2011 till knappt 5 procent 2012, för att slutligen minska under 2013 och sluta på en negativ tillväxt på drygt 3,9 procent.

En del av denna svaga tillväxt skulle möjligtvis kunna förklaras av att några nyetablerade företag (t.ex. i Maxinge) än så länge inte hunnit komma med i bedömningen.

Figur 35. Lönerna och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013 - mars 2016

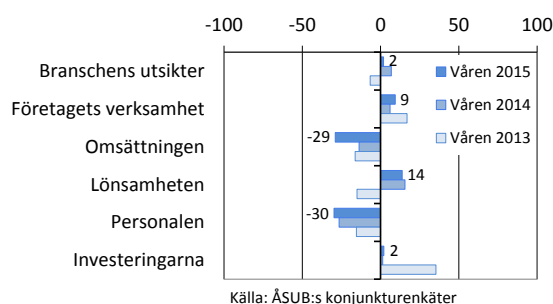

Den mörka linjen i *Figur 35* visar hur denna negativa utveckling i handelns omsättning vände uppåt förra året (2014) så att den blev svagt positiv. Men eftersom uppgifterna är i löpande priser tas inte hänsyn till inflationen vilket innebär att omsättningstillväxten inte var positiv i reella termer.

Förväntningarna om innevarande år (2015) hos företagen inom handeln är knappt positiva när det gäller branschens utsikter (barometervärde = +2) och det egna företagets verksamhet (+9).

Man är också försiktigt positiv om lönsamheten (+14), men överlag negativ när det gäller personal (-30) och omsättning (-29) om ett år i förhållande till dagsläget.

Figur 36. Förväntningarna inom handeln

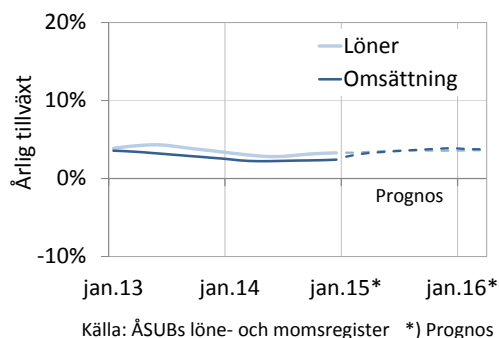
Det verkar som om den åländska handeln ännu inte är på väg ut ur den stagnationsperiod vi kunnat avläsa under de senaste åren. Årets barometervärden liknar föregående års som även de förutspådde en försämring i förhållande till föregående år under det kommande året (Figur 36).

5.7 Hotell- och restaurang

Hotell- och restaurangbranschen sysselsätter närmare 800 personer säsongspersonal inräknat. Som framgår av Figur 37 har omsättningens nominella tillväxt i branschen varit jämn och långsamt avmattande under de senaste åren (den mörkare kurvan).

Tillväxten var enligt preliminära beräkningar kring 4,2 procent beräknat på löpande priser under perioden 2009-2013. Det innebär att den reella tillväxten, med hänsyn tagen till inflationen, var svagt positiv under perioden.

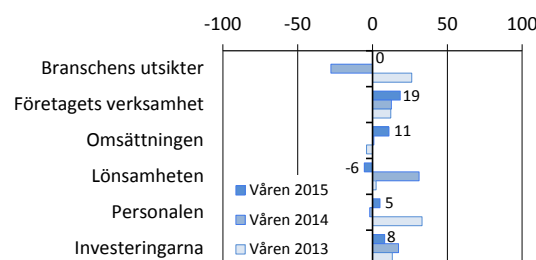
Figur 37. Lönerna och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013 - mars 2016

Lönesummans tillväxt (den ljusare kurvan i Figur 37) följer nära omsättningens. Branschen är i detta perspektiv knappast expanderande, men utgör ändå ett relativt stabilt komplement till övriga branscher.

Sammantagna förväntar sig företagen inom hotell- och restaurang en oförändrad konjunktur för branschen under året (barometervärde = 0) även om man är försiktigt positiv när det gäller möjligheterna att expandera det egna företagets verksamhet under den kommande 12-månadersperioden (barometerutslag = +19, Figur 38). I övrigt väger svaren över mot det svagt positiva för omsättning, personal och investeringar, medan det är en liten övervikt för dem som väntar sig en sämre lönsamhet i år än i fjol.

Figur 38. Förväntningarna inom hotell- och restaurang

5.8 Transportsektorn

Transportsektorn domineras av sjöfarten. Förutom rederierna ingår exempelvis taxi- och åkeriverksamhet. Sektorn är den största med cirka 1 650 anställda inklusive sjöanställda som arbetar på åländskflaggade fartyg. Till det kommer ett okänt antal utpendlare till bland annat svenska fartyg och inpendlare från regioner utanför Åland.

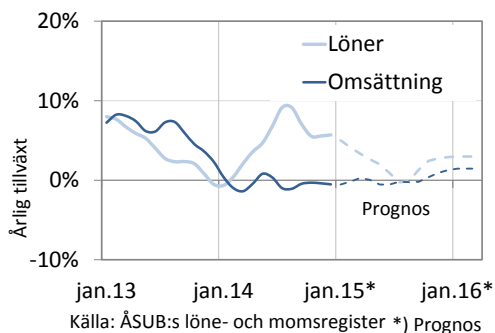
Enligt prognosen baserad på registeruppgifter föll den samlade omsättningen rejält från en god nivå 2013 till en enligt preliminära uppgifter nominell nolltillväxt 2014. Fjölårets svaga omsättningstillväxt (0,0

procent) härrörde från förutom från landtransporterna även från sjötrafikens alla segment, utom möjligen oljefrakten där vi ännu inte har tillgång till uppgifter för 2014.

Lönesummans tillväxt i branschen utvecklade sig ungefär som omsättningen under 2013, men ökade under fjolåret.

Orsaken till detta står främst att finna i inflaggningen av färjetonnage i början av året. Prognosen för 2015 är en avmatning av tillväxten bland annat till följd av försäljning av tonnage inom torrlastsektorn.

Figur 39. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016

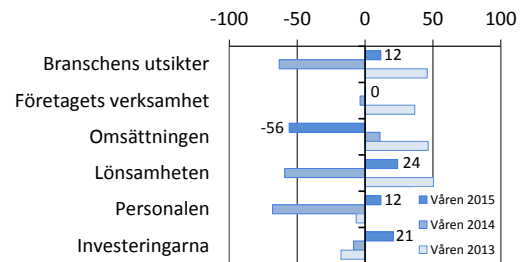
Nybyggena inom tankerverksamheten har ingen inverkan eftersom så långt vi känner till inga ålänningar nyanställda där.

Transportbranschen är en grov kategori som rymmer sjötransport inklusive Ålands redrier, men också transportföretag verksamma på land. Därför bör också i sammanhanget noteras att företagen inom respektive segment ofta ser olika på konjunkturen.

Transportbranschen som domineras av de stora färjerederierna, förväntar sig sammantagna att konjunkturen allmänt i branschen under den kommande 12-månadersperioden kommer att förbättras (barometerutslag högst upp i *Figur 40* = +12).

Detta år råder inom transportsektorn en stor övervikt för dem som förväntar sig att omsättningen i branschen kommer att ha försämrats (barometerutslag = -56).

Figur 40. Förväntningarna inom transport

På frågan om det egna företaget kommer att ha minskat sin storlek, bibehållit sin storlek, eller expanderat fick vi resultatet bibehållit storleken. Här kan vi notera att det inte skiljer sig mellan sig sjö- och landtransportföretagen.

Däremot tror branschen sammanvägd att lönsamheten kommer att förbättras under året. Här visar det sig emellertid att förväntningarna skiljer sig mellan sjö- och landtransport. Att det inom rederierna finns en klar övervikt åt det optimistiska hållet angående lönsamheten kan ha att göra med att man förväntar sig avsevärt lägre bunkerpriser detta år (2015) än året innan. Landtransportföretagen förväntar sig istället en oförändrad lönsamhet.

Branschen sammantagen är också försiktigt positiv angående möjligheterna att expandera personalstyrkan. Denna övervikt beror helt och hållet på att man inom de större landtransportföretagen nära nog över hela linjen tror att man kommer att utöka personalstyrkan. Hos sjötransportföretagen är det tvärtom så att det väger över mot en minskning av personalen under året.

Avseende investeringarna finns det återigen en tydlig skillnad mellan sjö- och landtrans-

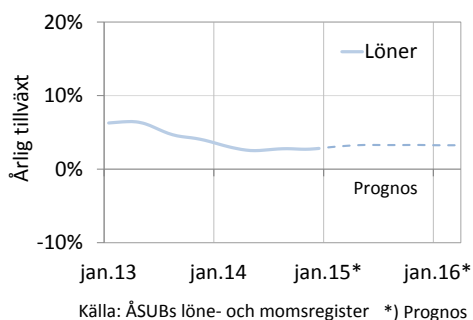
port. Företagen inom landtransport förväntar sig ökande investeringar medan man inom sjötransport tror att inga större investeringar kommer att göras under året.

5.9 Finans och försäkring

Branschen finans- och försäkring på Åland domineras av banker och försäkringsbolag. Till dessa kommer ett fåtal investerings- och holdingföretag av vilka de flesta är enmansföretag.

Branschen sysselsätter drygt 500 personer och påverkas starkt av förändringar i den externa, internationella marknadsmiljön.

Figur 41. Lönerns tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-januari 2016

Eftersom begreppet omsättning inte förekommer på samma sätt inom finansbranschen som inom övriga branscher redovisar vi här enbart lönesummans utveckling. Lönesummans tillväxt inom finansbranschen visar inga dramatiska förändringar under de senaste åren. Under perioden 2009-2013 var tillväxten hyfsad (i medeltal drygt 7 procent i löpande penningvärde) men sakta avtagande.

Enligt preliminära uppgifter var lönetillväxten i fjol (2014) den svagaste sedan finanskrisen 2008, vilket delvis är en avspeglning av att branschens expansion numera i första hand sker utanför Åland (Figur 41).

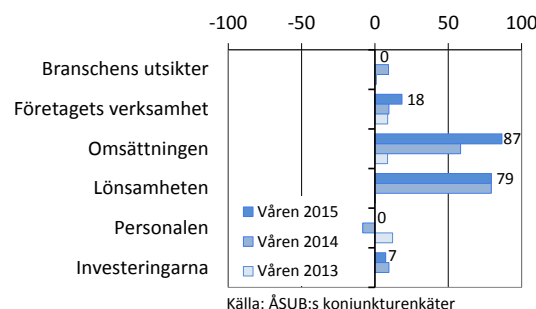
Expansionspotentialen på den åländska hemmamarknaden är begränsad och inom bank- och försäkring är det numera närmast en fråga om överlevnad när man söker nya marknader utanför Åland.

Positiva tongångar råder särskilt avseende omsättning och lönsamhet (+79 i Figur 42). (Vi använder här begreppet "omsättning" väl medvetna om att någon sådan i vanlig bemärkelse inte existerar inom finans- och försäkring).

Förväntningarna om den kommande 12-månadersperioden inom den åländska finans- och försäkringssektorn ligger på den positiva sidan när det gäller det egna företaget (+18), trots att man inte tror på större förändringar i branschkonjunkturen.

Inte heller i fråga om personalen tror man på någon egentlig förändring i förhållande till fjolåret, medan det finns en liten övervikt för dem som tror på att investeringarna blir större i år än ifjol (barometerutslag = +7 åt höger i Figur 42).

Figur 42. Förväntningarna inom finans- och försäkring

Från åländskt bankhåll noteras att den politiska oron runt omkring oss ökat.²⁶ Man menar att vi närmar oss gränsen där hushåll och företag blir så pass oroliga att de skjuter

²⁶ Avsnittet bygger bland annat på uppgifter från Birgitta Dahlén, bankdirektör, Affärsområde Åland på Ålandsbanken och Jan-Erik Rask, VD på Nordea, Åland.

upp sina viktigare och större beslut angående konsumtion och investeringar vilket i sin tur påverkar bankernas utlåning negativt. Även om internationella konjunkturen är negativ uppvägs det till stor del av de positiva effekterna av lågt olje-/energipris och låga räntor.

Bankerna rapporterar en i stort sett oförändrad efterfrågan på bolån även om man tycker sig se en ökad försiktighet när det gäller större bolån (300 000-350 000 euro).

Efterfrågan på krediter till hela näringslivet både till stora företag och till små näringsidkare är större än för ett år sedan. När det gäller byggföretagen så är det många projekt i gång framförallt till aktielägenheter, även om projekten inte verkar räcka till för alla entreprenörer. Det finns en möjlighet att byggpriserna i viss mån sjunker framöver.

Viljan att spara ökar för varje år som går. Från bankhåll säger man att man aldrig tidigare sett en sådan iver att månadsspara som nu och det ökar från år till år. Det låga ränteläget har ökat intresset för placeringar i obligationer, fonder och aktier. Efterfrågan från privatpersoner på förvaltningstjänster ökar.

Man uttrycker också en viss oro från bankhåll om att uppgången på aktiemarknaden inte kan fortsätta hur länge som helst och att risken för en bubbla ökar.

5.10 Företagstjänster

Branschen företagstjänster har cirka 950 personer anställda och är därmed den tredje största branschen inom det privata näringslivet. Branschen rymmer ett flertal IT-företag och därtill kommer annan kvalificerad tjänsteproduktion som reklam- och advokatbyråer, men också mer arbetsintensiv verksamhet som fastighetsservice och städbolag.

Den mörkare linjen i *Figur 43* visar den samlade omsättningstillväxten inom branschen.

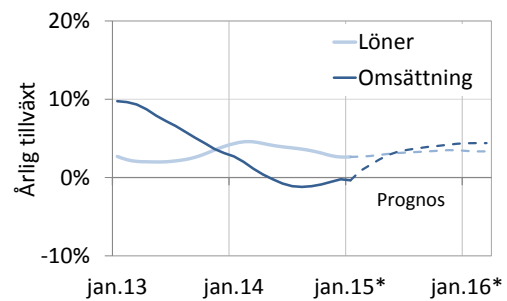
Vi ser att tillväxten mattades av rejält under 2013 och 2014, från knappt 7 till 0 procent.

Detta år (2015) förväntas tillväxten av omsättningen hålla sig på den positiva sidan och hamna på cirka 3 procents nominell ökning, vilket skulle motsvara genomsnittet under åren 2010-2014.

Lönesummans tillväxt har legat på ungefär samma nivå under de senaste åren. I år förväntas tillväxten bli kring 4 procent. Den måttliga tillväxten hos denna bransch av vilken merparten har andra företag som sina kunder speglar den allmänt svaga konjunkturen.

Enligt branschföretagens svar på vår konjunkturenkät ser man små förändringar i

Figur 43. Lönernas och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016

Källa: ÅSUBs löne- och momsregister *) Prognos

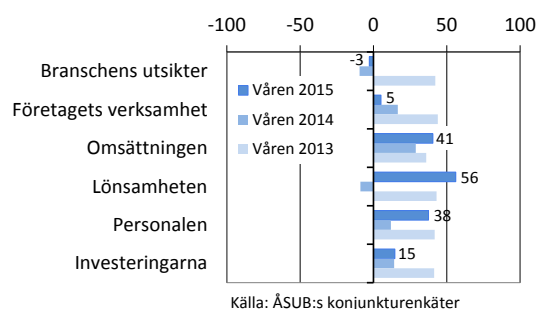
den allmänna konjunkturen för branschen som helhet (svagt negativt barometerutslag = -3).

Barometern ger en liten övervikt för dem som tror på en expansion av det egna företaget (+5). I övrigt är man något mer positiv om 2015. Det gäller såväl omsättningen under det kommande året (barometerutslag = +41, *Figur 44*) och i ännu högre grad lönsamheten (+56).

Företagen inom branschen företagstjänster är också sammanvägt positiva när det gäller

personalen (+38) och även gällande investeringarna, även om det där handlar om en något mindre övertikt (+15).

Figur 44. Förväntningarna inom företagstjänster

5.11 Personliga tjänster

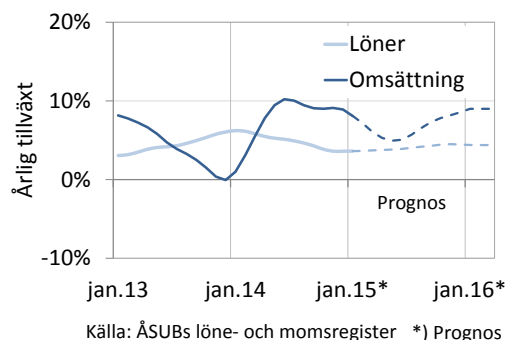
Tjänsteföretagen i kategorin *personliga tjänster* har som namnet antyder personer och hushåll som kunder. Inom branschen finns drygt 600 anställda. Verksamheten omfattar tvätterier, frisörer, diverse privat hälso- och sjukvårdsverksamhet, bland annat.

En stor del av branschen består av enskilda näringsidkare. De allra flesta företagen har 0-20 anställda, det enda storföretaget i branschen är Ålands Penningautomatförening (PAF), vilket får stort genomslag i vår barometer, eftersom vi viktat våra resultat efter företagets personalmässiga storlek.

Den sammanlagda tillväxten i omsättningen har varit relativt god sedan 2012 (i medeltal 6 procent) (Figur 45). Enligt våra preliminära siffror ökade tillväxten under 2014 och hamnar på 7,7 procent. För innevarande år (2015) pekar prognosen på en fortsatt stark tillväxt.

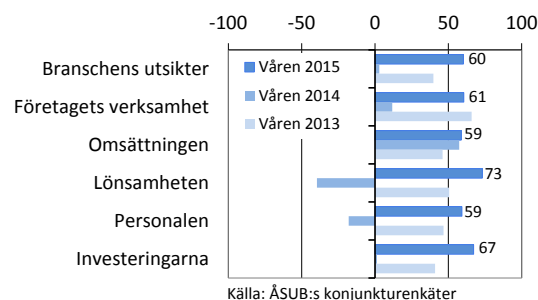
De sammanvägda förväntningarna inom branschen som framgår av Figur 46 visar att branschen är den mest positiva av alla. Alla barometerutslag ligger tydligt åt det högra, positiva hållet.

Figur 45. Lönerna och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2013-mars 2016

Det kanske mest iögonfallande är att man denna vår (2015) förväntar sig en förbättrad lönsamhet (+73) och är övervägande positiv om utvecklingen gällande personal (+59).

Figur 46. Förväntningarna inom personliga tjänster

6. Den åländska ekonomin fram till 2020

Åland står som bekant inför stora utmaningar. Vår tid framstår alltmer i många avseenden som en brytningstid med omstruktureringar inom sjöfarten, på arbetsmarknaden och inom den offentliga sektorn. Från ett tillväxtperspektiv är bilden som framträder inte särskilt ljus, även om ljuspunkter inte saknas.

En allmän slutsats vi kan dra är att *globaliseringen, digitaliseringen och den gränsöverskridande marknadskonkurrensen nu definitivt på-*

verkar större delen av den åländska ekonomin, både direkt och indirekt.

Vi kan också i sammanhanget konstatera att gränserna för vad som skall betraktas som den åländska ekonomin blir allt svårare att dra. Globaliseringen och digitaliseringen ger nya möjligheter genom att det inom vissa branscher (digitala tjänster av olika slag) kan sänka inträdesbarriärerna. Men den kan också tvärtom höja barriärerna inom vissa andra branscher där insatserna av investeringskapital och initialkostnader är höga (exempelvis sjöfarten).

Globaliseringen och digitaliseringen verkar alltså i två motsatta riktningar. Det skapas möjligheter att med låga kostnader starta nya företag och små- och medelstora företag gynnas genom att de får direkttillgång till internationella marknader. Samtidigt gynnas stordrift och kapitalkoncentration inom andra branscher.

Tidshorizonten för denna konjunkturrapport är i princip kort, bara ett år. I detta avsnitt skall vi höja blicken något och försöka säga något om tiden fram till 2020. Vi skall försöka identifiera och preliminärt och kortfattat analysera kontinuiteterna och några strukturella brytpunkter inklusive såväl problemområden som några potentiella tillväxtområden. Vi vill betona att genomgången bör tas för vad den är – en skissartad och preliminär granskning av några viktiga utvecklingsteman i dagens åländska ekonomi.

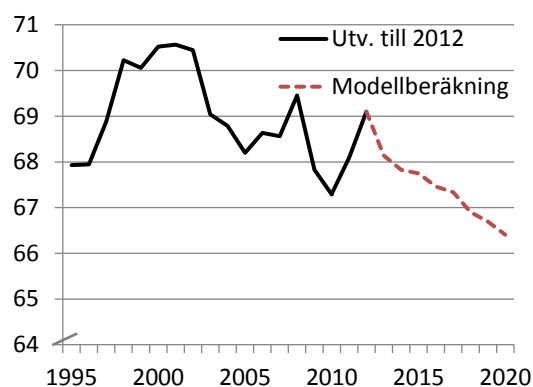
De teman vi valt att uppehålla oss vid är arbetskraften/arbetsmarknaden, den åldrande befolkningen, investeringar, produktivitet utveckling och branschernas tillväxtpotential, situationen inom några branscher med betoning på sjöfarten och den avancerade exportinriktade tjänsteproduktionen samt hushållens inkomster. Vi skall också kortfattat beröra den offentliga sektorns inkomster och utgifter.

6.1 Arbetskraften, arbetsmarknaden och den åldrande befolkningen

På längre sikt är produktivitet utvecklingen den viktigaste komponenten för ekonomisk tillväxt, men även tillgången på arbetskraft och produktionskapital är viktiga ingredienser när tittar på ekonomin från utbudssidan.

Arbetskraftens tillväxt planar av allt att döma ut under tiden fram till 2020 (Figur 48). ÅSUB har redan i en tidigare rapport (ÅSUB-Rapport 2013:4, sid. 45) kunnat visa hur den åländska befolkningsdynamiken genererar en minskning av deltagandegraden i arbetsmarknaden under det kommande decenniet. Våra senaste modellberäkningar visar på samma sak (Figur 47).

Figur 47. Deltagandegrad på arbetsmarknaden (procent) 1995-2020. Historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020

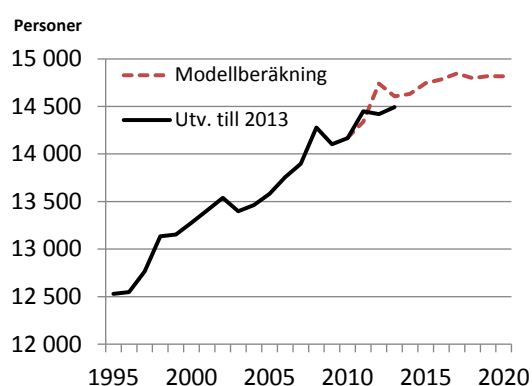
Denna process kan i sin tur i teorin motverkas av inflyttningen och av att de äldre ålderskohorternas arbetsmarknadsdeltagande förlängs, samt även att ungas inträde på arbetsmarknaden snabbas upp.

Vi konstaterade även i samma rapport att "den åländska arbetskraftsefterfrågan dock plana ut och eventuellt även minska något framöver, dels på grund av begränsningar i utbudet, men också på grund av brist på dynamiska tillväxtbranscher och företag."²⁷

²⁷ ÅSUB (2015) Utbildningsbehov och arbetsmarknad 2025 (Rapport 2013:4) sid. 46

Den åldrande befolkningen har två (minst) viktiga samhällsekonomiska aspekter. Dels innebär processen att arbetskraftens och arbetsmarknadens struktur förändras, dels har det en direkt inverkan på den offentliga kostnadsutvecklingen. Andra följder blir att den genomsnittliga utbildningsnivån på den åländska arbetsmarknaden höjs i takt med att de äldre går i pension.

Figur 48. Arbetskraftsutbud 1995-2020. Historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020

Tidigare ÅSUB-studier och vår senaste modellberäkning har funnit att *arbetskraftens tillväxt inte kommer att kunna hålla jämna steg med den åländska befolkningsutvecklingen. Slutatsen av detta blir tvöklöst att inflyttning behövs.*

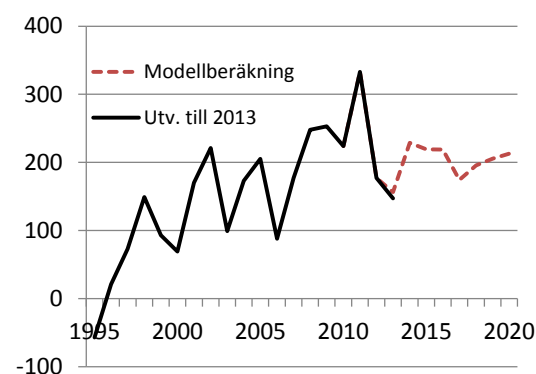
Figur 48 visar hur arbetskraftsutbudet redan börjat plana ut och att denna process blir än mer markant fram till 2020.

Ökningen av såväl arbetskraften som de sysselsatta i förhållande till befolkningsökningen har varit mindre åren efter "den stora recessionen" som inleddes hösten 2008, än tidigare under 2000-talet.

För tillfället verkar ändå flyttningsrörelsen främst från de utomnordiska nya EU-länderna hålla flyttningsnettot på en relativt hög nivå. På sikt kommer dock denna inströmning av nya ålänningar bromsas in av två faktorer: dels stigande löner i ursprungs-

länderna, dels på grund av att det kommer att finnas färre potentiella utflyttare. Nativiteten i dessa länder har länge varit låg och utflyttningen har redan varit så omfattande från de baltiska länderna och Rumänien att tillgången på potentiella utflyttare minskar framöver.

Figur 49. Flyttningsnetto, historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020

Dessutom kan den pågående integrationen med tillströmmande EU-medel samt övriga policyförändringar förbättra det lokala näringslivets tillväxtpotential i emigrationsländerna.

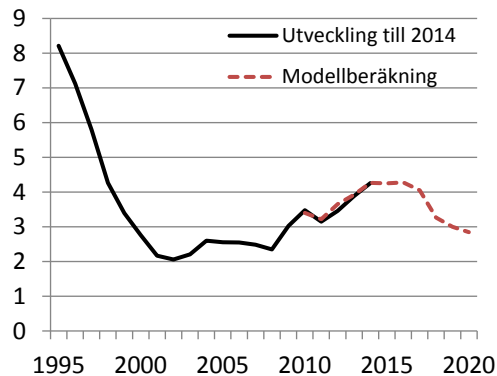
En viktig faktor för en fungerande arbetsmarknad är integrationen av de nyinflyttade. Det är imperativt för arbetskraftsförserjningen.

Ålands nuvarande situation i det här hänseendet är mycket bra då sysselsättningsgraden hos de inflyttade är nästan i paritet med den infödda befolkningen.²⁸

Arbetslösheten har trendmässigt ökat under 2000-talet när ekonomiska tillväxten har uteblivit och arbetskraftsefterfrågan minskat. Med en avstannande tillväxt av arbetskraften förväntar vi oss nu att arbetslösheten kulminerar kring nuvarande 4 procent och börja sjunka under de kommande åren fram till 2020 (Figur 50).

²⁸ ÅSUB (2015) Översikter och indikatorer 2015:2.

Figur 50. Arbetslösheten, historisk utveckling och modellberäkning 1995-2020

6.2 Investeringar, produktivitsutveckling och branschernas tillväxtpotential

Den nuvarande penningpolitiken inom euroområdet med låga räntor och god likviditet i bankerna innebär att tillgången på finansiellt kapital inte borde vara en tillväxthämmande faktor. Investeringsviljan hos det privata näringslivet verkar vara måttlig den närmaste tiden. Vi tror att nya fartygsinvesteringar kan bli aktuella inom pågående femårsperiod inom passagerarsjöfarten.

De finns ingenting som talar för att Åland skulle gå mot en snabbare produktivitsutveckling än övriga Finland. Den åldrande befolkningen samt en relativt låg investeringsnivå bådar inte gott i det hänseendet.

Vilken skulle kunna då vara en bransch som lyfter Åland? Passagerarsjöfartens stora relativa betydelse tillsammans med dess arbetsintensitet – och höga löner – medför att även mindre förbättringar i sjöfarten konjunkturläge ger märkbara skillnader i ekonomin. Tyvärr är det dock inte mycket som talar för någon större tillväxt inom färjetrafiken inom de närmaste 3-5 åren, även om de lägre än väntade bunkerkostnaderna kan komma att ge större marginaler som i sin tur kan utnyttjas för nyinvesteringar. Timingen av dessa – småningom ofrånkomliga – investeringarna kommer att vara av

stor betydelse.

Det finns för Ålands del en potentiell möjlighet att utnyttja den växande digitaliseringen och ta fram nischade produkter, kanske i nära relation till sjöfart, finans och försäkring och e-handel. Men tillväxtpotentialerna för dessa tjänster ligger främst utanför Åland.

Turismen ser ut ha svårt att höja volymerna, med den grundläggande konkurrensen med som det verkar attraktiva(re) destinationer i vår närregion och en samlad "sommarmestervolym" som knappast kommer att utökas under de närmaste åren.

Men om den senaste tidens trend med högre intäkter per inresande kommer att hålla i sig ger det ett välkommet tillskott i ekonomin. Den senaste tidens investeringar i övernattningskapacitet och besöksmål kommer att stödja turismens utveckling.

Om och när de geopolitiska hindrena och riskerna i Ålands närområde minskar kommer Åland kunna fortsätta att utveckla småskaliga nischprodukter som kan säljas både lokalt och till export.

Om man ser på ekonomin från efterfrågesidan så påverkar åldrandet även där. För det första kommer en växande del av befolkningen stå utanför arbetsmarknaden vilket betyder att deras främsta inkomster kommer antingen från kapitalintäkter eller pensioner eller övriga transfereringar.

Den åländska konsumtionspotentialen kommer på sikt att växa snabbare än faktorinkomsterna, vilket torde visa sig i allt större import – som är konsumtionsdriven – i relation till export som är produktionsdriven.

Eftersom importen bromsar BNP-tillväxten leder detta, allt annat lika, till att BNP-utvecklingen saktar ner i förhållande till hushållens inkomster. Å andra sidan kom-

mer det att finnas allt större konsumtionsbas för närproducerade tjänster till privathushåll.

Den delikata frågan kommer att vara den framtida arbetsfördelningen mellan offentlig och privat kommersiell sektor samt den icke-vinstdrivande sektorn som hålls igång med frivillig arbetskraft samt det obetalda hushållsarbetet.

6.3 Kontinuitet och förändring inom sjöfarten

Situationen för den åländska sjöfarten karaktäriseras i nuläget av såväl kontinuitet som stora förändringar. De sistnämnda framstår alltmer som en brytpunkt. Inom ramen för vår konjunkturanalys aktualiseras flera frågor. Vad betyder lägre bunkerpriser? Kommer torrlasten att försvinna? Färjerederierna är finansiellt stabila men torrlasten har de synnerligen kärvt. Vi ser i dagsläget såväl kontinuitet och brytpunkter inom denna traditionella näringsgren.

Det är främst tre parametrar som är bestämmande för lönsamheten på de maritima marknaderna. För det första är det (1) *avsättningsmarknaderna och efterfrågan*, för det andra (2) *drifts- och bemanningskostnaderna*, i första hand bunkerpriser som har tenderat att vara volatila. Sist handlar det om (3) *konkurrenssituationen* för den enskilda aktören och då i synnerhet den allmänna tillgången till tonnage inom respektive sektor och på respektive marknad. Här har det oftast under senare år på de flesta områden i praktiken handlat om överkapacitet.

Låt oss se vi på de enskilda parametrarna var för sig och deras relevans på de olika åländska sjöfartssegmenten.

Den första är marknaderna och efterfrågan på sjötransporter. Trots att vi förväntar oss en viss förbättring av konjunkturen i Europa och därmed en ökad efterfrågan på maritima

transporter, är det knappast så att den åländska nu kraftigt åderlåtna torrlastsjöfarten kommer att kunna återta förlorade positioner. Orsaken till det är dels att största delen av den var starkt nischad och anpassad till den finländska och svenska skogsindustrin.

Inträdeskostnaderna på nya marknader för färjesjöfarten utanför Sverige-Åland-Finland-Estland är synnerligen höga. När nu också Ryssland/St Petersburg i alla fall för tillfället fallit bort som ett alternativ för nya rutter återstår inte mycket annat än att fortsätta att kämpa om marknadsandelarna i Norra Östersjön.

Tankerverksamheten framstår som den del av sjöfarten med de bästa utsikterna under de kommande fem åren. Verksamheten vilar på en lång tradition och kunnande och har bättre möjligheter än de övriga två segmenten att dra nytta av den påbörjade konjunkturuppgången i den europeiska ekonomin. Sysselsättningseffekterna är begränsade, men verksamheten genererar viktiga skattemedel till Mariehamn och Åland.

Sjöfartens andra konjunkturparameter är *driftskostnaderna*. Här kan vi börja med att konstatera att svaveldirektivets effekt blev betydligt mildare än väntat.

De flesta sjötransporter på åländskägda kölar sker idag inom det så kallade SECA-området inom vilket svaveldirektivet kommer att tillämpas från och med den 1 januari 2015. Direktivet innebar att svavelinnehållet i marint drivmedel måste sänkas från 1,0 till 0,1 procent.

Det är förmodligen fortfarande så att införandet av svaveldirektivet på kort sikt försämrar sjöfartens konkurrenskraft gentemot övriga transportmedel, men prisnedgången på bunker har mildrat effekten avsevärt.

Mot bakgrund av att allt fler analytiker bedömer att råolje- och därmed bunkerpriserna kommer

att hållas låga under överskådlig tid framöver är det inte omöjligt att sjöfarten får en grundläggande lättnad i sina kostnader.²⁹

Den sista av sjöfartens konjunkturparametrar är konkurrenssituationen som har olika aspekter beroende på vilket segment man ser på. Gemensamt för alla segment är en långvarig överkapacitet i tonnage världen över. Svavel-, barlast och andra direktiv som stegvis införs globalt kommer att gradvis fasa ut äldre tonnage. Men det är som det ser ut i dagsläget en utdragen process och innan en bättre balans mellan fraktmarknaderna och fraktkapacitet inträder kommer fraktpriserna att hållas låga. En internationell utblick antyder även att det verkar vara de stora kapitalstarka rederierna som klarar sig bäst.

På torrlastsidan har delar av den kvarvarande åländska flottan som främst varit kopplad och specifikt anpassad till skogsindustrin och ett specifikt geografiskt område Östersjön-Nordsjön, stora problem att anpassa sig till den nya situationen. En avvecklingsprocess är igång och de kvarvarande får än så länge nöja sig med korta kontrakt och låga fraktrater.

Marknadssituationen och regleringarna ställer rederierna inför valet att lämna eller investera och då handlar det om att investera dyrt i teknologiskt avancerat och bränslesnålt tonnage.

Eftersom inträdesbarriärerna på nya marknader är höga i form av stora investeringskostnader och byggandet av kontaktnät är det troligt att utfasningen och försäljningen fortsätter.

6.4 Hushållen och den offentliga sektorn

Vid sidan av produktivitetens utveckling och den växande andelen pensionärer påverkar den höga skuldsättningsgraden hushållens konsumtion. Den är för tillfället inte så betydande tack vare mycket låga räntor, men på sikt kommer ECB att sluta med att pumpa ny likviditet i penningssystemet och då höjs räntorna.

Åldrandeprocessen innebär att hushållens inkomster i högre grad kommer att utgöras av transfereringar. Det bidrar till att vi kommer att ha en långsam tillväxt av hushållens disponibla inkomst.

Den offentliga sektorns konsumtionsutveckling kommer att begränsas av stora svårigheter att nå en budget i balans då den åldrande och allt mer högutbildade befolkningen kommer att fråga efter välfärdstjänster av hög kvalitet.

Då den finska ekonomins tillväxtutsikter på medellång sikt är mycket begränsade, kommer landskapsregeringens inkomstutveckling att vara blygsam. Detta kommer att begränsa möjligheterna att utöka transferringarna till kommunerna som eventuellt successivt måste öka den i nuläget relativt låga kommunala beskattningen för att kunna behålla servicenivån.

I en internationell lågräntemiljö, där sätningen av styrräntorna i det närmaste nått vägs ände, finns fortfarande den offentliga stimulansen kvar som ett verktyg som teoretiskt sett kan öka sysselsättning, köpkraft och pressa upp inflationen.³⁰

De offentliga investeringarna ser ut att rulla på i maklig takt och kommer knappast att bidra till någon större förändring i den samlade BNP-tillväxten.

²⁹ Stanford Report, March 30, 2015, *The global oil price drop may last for the next couple decades, Stanford economist says* (<http://news.stanford.edu/news/2015/march/oil-prices-wolak-033015.html>, per den 1 april 2015)

³⁰ Ibid, sid. 234

Den senaste tiden har penningmarknadens utveckling gynnat de som haft placeringar i värdepapper som dragit nytta av låga räntor och god likviditet. Huruvida och när det kommer att uppstå finansbubblor som spricker återstår att se. Ålänningar har dock under 2000-talet haft relativt höga finansiella inkomster.

Vill man lyfta fram ljuspunkter får man än en gång peka på den jämförelsevis goda befolkningstillväxten eller på en arbetslöshet som än så länge ligger på hälften av den totala arbetslöshetsgraden för Finland.

Ytterligare en positiv sak är att Åland inte upplevt några större omstruktureringar vad gäller ägande i finanskrisens kölvatten, man har kvar sina flaggskepps företag. En jämförelsevis stor del av den produktiva kapaciteten i den åländska ekonomin; kapital, arbetskraft och kompetens finns fortfarande kvar trots den utdragna lågkonjunkturen. Till stor del är det lokala, familjebaserade ägandet att tacka för detta.

En viktig symbolisk handling för den åländska ekonomin under de kommande fem åren blir om och när byggandet av nästa LNG-färja inleds.

Tabell 2. Nyckeltal 2016-2020, enligt ÅSUBs jämviktsmodell

	2016-2020
BNP, årlig tillväxt (%)	1,1
Arbetskraften, årlig tillväxt (%)	1,0
Arbetslöshetsgrad, genomsnitt	3,5
Inflation, genomsnitt	1,7

Referenser

- Aktia (2015) Ekonomisk översikt, februari 2015
- Braemarscope (<http://www.braemarseascope.com>)
- Bunker Ports News Worldwide, varierande nummer (<http://www.bunkerportsnews.com>)
- Capital Link Shipping (<http://shipping.capitallink.com>).
- The Conference Board, *Consumer Confidence Survey* (<http://www.conferenceboard.org/>)
- ECB (<http://www.ecb.int/>)
- Economist Intelligence Unit
- Economist Intelligence Unit, Global Forecasting Service Key changes since February 10th 2014, March 19th
- The Economist, varierande nummer
- Energy Information Administration, US Government
- EUROSTAT (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>)
- European Money Markets Institute (<http://www.euribor.org>)
- FED (<http://www.federalreserve.gov/>)
- Finlands Bank (<http://www.bofi.fi>)
- Harper Petersen & Co (<http://www.harperpetersen.com>)
- International Energy Agency
- Investment Tools (<http://www.investmenttools.com/>)
- Konjunkturinstitutet (2015) Konjunkturläget mars 2015
- Nordea (2015) 'Ekonomiska utsikter, mars 2015'
- Nya Åland, diverse upplagor
- Pellervon taloustutkimus (PTT) (2015) *PTT-ennuste. Kansantalous 1/2015*
- SAI Newsletter, diverse upplagor
- SEB (2015) Nordic Outlook: Ekonomisk analys - februari 2015
- SEB (2015) *Eastern European Outlook*
- Sjöfartstidningen Nyhetsbrev, varierande nummer
- Shortsea Promotion Centre Finland (2015) Rederibarometern 2015
- Statistikcentralen, Finland (<http://www.stat.fi>)
- Statistiska Centralbyrån, (SCB) (<http://www.scb.se>)
- Sveriges riksbank (2015) Penningpolitisk rapport, februari 2015
- Tidningen Åland, diverse upplagor
- Trafikverket, Finland (2014), Utrikes sjötrafik. Utrikes passagerartrafik fördelad efter land, 2003-2013
- US Energy Information Administration (<http://www.eia.gov>)
- World Bank (2015) *Global Economic Prospects, January 2015*
- World Interest Rate Tables (<http://fxstreet.com>)
- Ålands landskapsregering (2015) Budget för landskapet Åland 2015
- ÅSUB (2010) Statistikmeddelande. Befolkning 2010:1. Befolkningsrörelsen 2009

ÅSUB Rapport 2012:1, Konjunkturläget våren 2012

ÅSUB Rapport 2013:1, Konjunkturläget våren 2013

ÅSUB Rapport 2014:1, Konjunkturläget våren 2014

ÅSUBs Sjöfart (<http://www.asub.ax>)

ÅSUB (2015) Statistikmeddelande OE 2015:1. Kommunernas och kommunalförbundens budgeter 2015

ÅSUB (2015) Statistik 2014:4. Kommunernas och kommunalförbundens ekonomi och verksamhet 2013

ÅSUB, Arbetsmarknad (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Konsumentprisindex (<http://www.asub.ax/>)

Ålands statistik- och utredningsbyrå

Konjunkturenkäten våren 2015

 Posta, faxa eller svara direkt via blanketten på vår hemsida (se följebrevet)!
 ÅSUB, PB 1187, AX 22 111 Mariehamn; fax 018-19495

 Svarsnummer
 (Se den förtryckta pappersblanketten)

Företag

Kontaktperson

Tel.:

Titel

 Vill Ni ha konjunkturrapporten som återrapportering? ja nej

Ert företags aktuella personalstyrka omräknat till helårstjänster? (Vid behov använd en eller två decimaler)

Inom Åland (inklusive anställda ombord på åländska fartyg)

Utanför Åland

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att vara:

 bättre oförändrade sämre

2. Kommer Ert företag om 12 månader att ha:

 expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan, i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen? (År 2014 var inflationen 1,1 procent)

 snabbare lika snabbt långsammare

4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?

 snabbare lika snabbt långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

 förbättrats oförändrad försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?

 förbättrats oförändrad försämrats

7. Har antalet anställda i Ert företag, jämfört med situationen för 12 månader sedan:

 ökat oförändrad minskat

8. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månader att:

 ha ökat vara oförändrad ha minskat

9. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med för 12 månader sedan:

 ökat betydligt motsvarar årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

10. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader:

 ökat betydligt motsvara årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

4446453044

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

Antal anställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilken yrkesinriktning kommer Ni att efterfråga mest? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta antal anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.	<input type="text"/>	Restaurang-, storhushållspersonal, kockar	<input type="text"/>
Chefer inom produktion/service m.fl.	<input type="text"/>	Serveringspersonal	<input type="text"/>
Dataspecialister	<input type="text"/>	Frisörer, kosmetologer, m.fl.	<input type="text"/>
Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl.	<input type="text"/>	Fastighetsköpare	<input type="text"/>
Maskinchefer- och -mästare på fartyg	<input type="text"/>	Försäljare och butikskassörer	<input type="text"/>
Befäl och styrmän inom sjötrafik	<input type="text"/>	Byggnadsarbetare, m.fl.	<input type="text"/>
Kundtjänstpersonal	<input type="text"/>	Maskinmontörer och reparatörer	<input type="text"/>
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl.	<input type="text"/>	Personal inom el- och elektronik	<input type="text"/>
Övrig kontorspersonal	<input type="text"/>	Processarbetare inom industri, mfl.	<input type="text"/>
Annat - vad? (Förkorta vid behov)	Antal: <input type="text"/>	Förare av tunga fordon/ arbetsmaskinförare	<input type="text"/>
		Däckmanskap, sjötrafikarbetare	<input type="text"/>
Summa nyanställningar Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12	<input type="text"/>	Städare, m.fl.	<input type="text"/>

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?

- 0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?

- enskilda, kortare utbildningstillfällen utbildning för examen/certifiering (Ett eller två kryss!)

För dig som skickar in elektroniskt : En siffra inom parentes i knappen "Skicka" visar att du skickat in formuläret. TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

6607017726

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN